

Het inrichten van stellingen

DOOR

D. VAN DEN BERG,

Kapitein der Genie,

Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool.

Over bovengenoemd onderwerp is in de laatste jaren, ook in „De Militaire Spectator”, veel geschreven. Die studiën betroffen dan echter steeds het zichtbare resultaat, n.l. de vraag, welke tactische inrichting aan de stelling zou moeten worden gegeven; de technische zijde van het vraagstuk bleef daarbij op den achtergrond.

Toch is ook de stille arbeid achter de schermen, die noodig is om een resultaat te verkrijgen: het voorbereidende werk in de bureelen en staven, de regeling van personeel- en materieelaangelegenheden, enz., m.a.w. de wijze, waarop de inrichting van eene stelling tot stand komt, eene nadere beschouwing ten volle waard. En waar bovendien tot dusver nog geen Nederlandsche voorschriften bestaan, die op dit gebied aanwijzingen of houvast geven, achten wij ons gerechtigd om voor dit onderwerp eenige plaatsruimte in dit Tijdschrift te verzoeken.

I. Algemeene opzet; verkenningen.

Wanneer buiten aanraking met den vijand eene stelling moet worden ingericht, zal de opdracht daartoe worden verstrekt door de hoogere legerleiding, die daarbij tevens zal aangeven het algemeene beloop der stelling en het doel, waarmede deze zal worden aangelegd.

In dit geval, waar dus ten aanzien van de stellingkeuze vrijwel volledige vrijheid bestaat, kan het algemeene beloop aan de hand van de kaart worden vastgesteld, waarbij alreeds dadelijk rekening kan worden gehouden met de geaardheid van den bodem, de waterstaatkundige gesteldheid van het terrein, e.d.

Daarop volgt dan eene globale verkenning door den aangewezen commandant, die zich daarbij doet vergezellen door zijne raadgevers op verschillend gebied, m.a.w. de voornaamste leden van zijn staf (sectie-hoofden), en door de commandanten van zijne grootere infanterie- en artillerie-eenheden.

Hoofd Sectie V spreekt bij deze verkenning weliswaar een belangrijk woord mede, doch houde daarbij in het oog, dat alle beslissingen in zake den aanleg van versterkingen zijn van tactischen aard, dus behooren tot het domein van den commandant, te wiens behoefte Hoofd Sectie V optreedt als *technisch* adviseur en voor het ontwerpen van de met een en ander verband houdende technische bevelen.

Waar noodig kunnen tot het uitwinnen van tijd deze officieren ook groepsgewijze verschillende deelen van de stelling verkennen, terwijl de algemeene commandant uit de onderscheidene verkenningsrapporten

zijn algemeen plan opbouwt. Indien echter eenigszins mogelijk, verdient, zooals altijd, eigen aanschouwing aanbeveling.

Deze verkenning, die zich uiteraard slechts met de zeer groote lijnen bezighoudt, is dus, in verband met de aan eene stelling te stellen eischen (verg. ptn. 92 en 93 *Gev. Handl.*), in hoofdzaak gericht op:

1. de mogelijkheid van eene goede vuuruitwerking van infanterie, mitrailleurs en artillerie;
2. de gelegenheid tot behoorlijke waarneming van het vóór de stelling gelegen terrein;
3. de aanwezigheid van natuurlijke, of de gelegenheid tot het maken van kunstmatige hindernissen tot verhooging van de eigen vuuruitwerking;
4. de mogelijkheid tot het onttrekken van de stelling aan gezicht en vuuruitwerking van den vijand;
5. de gelegenheid tot het, zoo mogelijk gedekt, in voor- en zijwaartsche richting verplaatsen van troepen en materieel.

Voor wat de punten 1 en 2 betreft, gaat het daarbij dus in hoofdzaak om drie lijnen, n.l. die van hoofdweerstand, die voor de opstelling der artillerie en die der waarneming, welke in den geëigenden onderlingen samenhang moeten worden vastgesteld. Overigens, al zijn deze drie lijnen niet onderling onafhankelijk — hare betrekkelijke beteekenis kan wisselen in verband met de terreinsomstandigheden. Zoo zal voor open terrein, waar het aandeel der artillerie in de verdediging grooter is, de lijn der artillerie-opstellingen meer op den voorgrond treden dan in bedekt terrein, waar de verdediging in meerdere mate steunt op de werking van de infanterie en de mitrailleurs, en waar derhalve de lijn voor de infanterie-verdediging naar evenredigheid nóg meer aandacht vraagt.

Bij deze verkenning kan het aanbeveling verdienen, om te voren een aantal markante punten met vlaggen te doen aangeven om aldus het overzicht over de algemeene strekking van de stelling te vergemakkelijken.

Daarbij moet de stelling ook van 's vijands zijde af worden nagegaan, ten einde te kunnen beoordeelen, welke voordeelen het voorterrein hem biedt voor zijn opmarsch en voor zijne aanvallen, welke plaatsen voor zijne artillerie-opstelling in aanmerking komen, welke waarnemingsgelegenheid voor hem beschikbaar is, waar het terrein hem eene gedekte opstelling en verplaatsing van zijne troepen gemakkelijk maakt, enz.

Op grond van de aldus verkregen gegevens kan dan een algemeen ontwerp voor de stelling worden opgemaakt, waarin o.a. worden vastgelegd (verg. pt. 97 *Gev. Handl.*):

het beloop van het front eenigszins meer omljnd, dan in de oorspronkelijke opdracht het geval was;

de regeling van de bevelvoering, d.w.z. de indeeling in divisiegroepsvakken;

de globale verdeeling van de beschikbare artillerie;
 in groote trekken de regeling van enkele aangelegenheden achter het front, voor wat betreft gemeenschappen (normaalspoorwegen, belangrijke rivierovergangen, e.d.), legering, genie-dienst, geneeskundigen dienst, enz.

Nadat op deze wijze de onderdeelen van de stelling aan de grootere bezettingseenheden — divisiegroepen — zijn toegewezen, worden bevelen gegeven voor het verrichten van nadere verkenningen door de betrokken commandanten, aan wie daartoe de noodige gegevens worden verstrekt: een uittreksel uit het algemeen ontwerp, de opdracht voor hun onderdeel, enz.

Aan de verkenningen van deze en de opvolgend lagere commandanten — verkenningen, die meer in bijzonderheden treden, naarmate de betrokken eenheid kleiner is (verg. pt. 96 *Gev. Handl.*) — kan niet genoeg waarde worden gehecht. Zij toch vormen den grondslag voor de verder op te maken werkplannen, die slechts wanneer zij op een deugdelijke basis berusten een oordeelkundig inzetten van de beschikbare arbeidskrachten kunnen mogelijk maken en krachtsverspilling kunnen voorkomen.

Ook aan de verkenningen van de D.G. (en D.)C. wordt deelgenomen door de voornaamste officieren van hun staf en door de rechtstreeks onder hen ressorteerende troepencommandanten van de verschillende wapens. Daarbij worden de, bij de globale verkenning in vogelvlucht beschouwde punten meer in bijzonderheden nagegaan; ook thans wordt de ontworpen stelling van 's vijands zijde in oogenschouw genomen, opdat markante terreinpunten vermeden worden en de aanpassing aan het terrein zoo goed mogelijk verzekerd zij. Fotografieën, van hooge punten genomen, zullen daarbij dikwijls goede diensten kunnen bewijzen.

De resultaten van deze verkenning stellen den D.G.C. in staat tot het ontwerpen van zijn verdedigingsplan en het opmaken van het daaruit voortvloeiende *algemeen verdedigingsbevel voor de D.G.*, waarin volgens pt. 98 van de *Gev. Handl.* ten aanzien van het hier besproken onderwerp op te nemen:

algemeen beloop van hoofdweerstandsstrook (frontlijn en ruglijn) en voorpostenstrook (buitengrens);

bepalingen omtrent de inrichting en versterking van het terrein en de volgorde der werkzaamheden (in pt. 109 nader toegelicht);

e.g. bepalingen omtrent het gebruik van pioniers en wegwerkers-troepen voor aanleg, verbetering en onderhoud van gemeenschapswegen; taak der pontonafdeeling;

commandoposten.

Voorts worden in eene bijlage van het algemeen verdedigingsbevel voor zoover noodig bepalingen gegeven betreffende o.m. de verstrekking van pioniermaterieel, van maskeeringsmiddelen en van materieel voor den aanleg en het onderhoud van wegen.

Voor zooveel noodig worden, voor eene nadere regeling van verschillende bepalingen van het algemeen verdedigingsbevel en zijne bijlagen, *bijzondere bevelen* aan de betrokken onderdeelen verstrekt.

Op overeenkomstige wijze stelt de D.C., na ontvangst van het algemeen verdedigingsbevel van den D.G.C. en nadat door hem met zijn staf de noodige terreinverkenningen zijn verricht, zijn verdedigingsplan en het *algemeen verdedigingsbevel voor de Div.* vast. Daarin moeten ingevolge pt. 112 Gev. Handl. o.m. worden aangegeven:

hoofdweerstandstrook (front- en ruglijn) en voorpostenstrook (buitengrens en grootste diepte);

taak voor de pioniers (nader uitgewerkt in pt. 121) en van de eventueel ter beschikking gestelde wegwerkerstroepen;

inrichting en versterking van het terrein en volgorde van de werkzaamheden (nader toegelicht in pt. 124, waarin de taak van den D.C. ten deze kennelijk niet zeer hoog wordt aangeslagen: „De D.C. geeft *slechts dan*¹⁾ bevelen omtrent den aard der werkzaamheden tot het inrichten en versterken van het terrein”, enz.);

taak voor de pontonafdeeling, indien deze geheel of ten deele aan de Div. is toegevoegd;

commandoposten.

Bepalingen omtrent bijlagen en eventuele *bijzondere bevelen* als bij het algemeen verdedigingsbevel der D.G.

Voorzover niet het tweede deel van de Gev. Handl. ten aanzien van den stellingoorlog andere inzichten zal brengen, beschouwt derhalve ons voorschrift kennelijk als normaal het opnemen in het algemeen verdedigingsbevel zelve, althans niet in een bijzonder bevel, van hetgeen omtrent de inrichting der stelling, de voorziening in de behoefte aan materialen en gereedschappen, enz., zal worden bepaald.

Niet aldus de Fransche voorschriften. Vooropstellende, dat het algemeen verdedigingsplan den grondslag vormt voor de uit versterkingskunstig oogpunt te verrichten werkzaamheden, nemen zij aan, dat voor de grootere eenheden — divisie en hooger — de regeling van deze aangelegenheid een dusdanigen omvang zal verkrijgen, dat het noodzakelijk is, deze vast te leggen in een afzonderlijk „plan d'organisation”, een plan voor het inrichten van de stelling. Dit plan moet dan bestaan uit een algemeen plan (plan d'ensemble), vast te stellen door de bevelvoering, en bijzondere plannen (plans détaillés), op te maken door de lagere commandanten, op wie de zorg voor de uitvoering zal komen te rusten.

Alsdan zal dus de D.C. uitgeven een *bevel voor het inrichten van de stelling*, aangevende:

1. het tracé van de stelling (met het beloop van de verschillende strooken) en e.q. van de voorpostenstrook;

2. de ligging van de grootere steunpunten;

¹⁾ Cursiveering van ons.

3. de plaatsen voor de voornaamste commandoposten;
4. de belangrijkste waarnemingsposten;
5. in groote trekken het net van gemeenschappen;
6. in algemeene lijnen de regeling voor de onderscheidene hulpdiensten (verstrekking van materialen en gereedschappen, e.d.);
7. de volgorde van urgentie der werkzaamheden.

Daarbij te voegen eene kaart, welke een duidelijk overzicht geeft van den ontworpen toestand.

Wij komen op den naar onze meening gewenschten inhoud van dit bevel nog nader terug.

Dit bevel dient dan aan de lagere commandanten als grondslag voor de te maken bijzondere plannen die, zooals reeds werd opgemerkt, worden voorafgegaan door steeds meer in bijzonderheden afdalende verkenningen en ten slotte tot in kleinigheden den geheelen versterkingsarbeid voor het betrokken onderdeel moeten omvatten.

Aldus worden eerst voor de regimenten, bataljons, enz. vastgesteld de opdracht en de opstelling der verschillende onderdeelen en het tracé van de daarvoor noodige gevechts- en gemeenschapsdekkingen en hindernissen; steeds verder naar beneden gaande worden eindelijk voor de verschillende groepen uitgemaakt plaats en aard der opstelling met toebehooren (uitkijkpost), ligging der schuilplaats, onderlinge gemeenschap dezer verschillende elementen, aard en tracé der hindernissen. Op deze wijze wordt dus tenslotte het beloop der frontlijn, dat door D.G.C. en D.C. nog slechts ongeveer was aangegeven, in bijzonderheden bepaald op grond van de terreinverkenningen van de in voorste lijn geplaatste C.C. en S.C. (zie ook de noot bij pt. 114 *Gev. Handl.*).

Daarbij is in het algemeen de R.C. de hoogste commandant, die voor zijn onderdeel het geheele samenstel der maatregelen ten behoeve van vuuruitwerking, uitzicht, gemeenschap, enz., aan de hand van het terrein ter plaatse nagaat en verzorgt.

Het aldus tot stand gekomen gedetailleerde plan voor de inrichting der stelling moet verder worden aangehouden, ook al zouden eventueel te zijner tijd de commandanten van aflossende eenheden afwijkende inzichten hebben. Het aanbrengen van wijzigingen mag niet plaats hebben zonder toestemming van de autoriteit, die het plan heeft goedgekeurd, wat als regel de D.G.C. zal zijn.

II. Bevelen voor de uitvoering der werkzaamheden.

Over den verderen gang van zaken laten de tot dusver verschenen Nederlandsche voorschriften zich niet uit.

Volgens de Fransche voorschriften wordt, nadat op de beschreven wijze een plan voor het inrichten van de stelling is tot stand gekomen, uitgegeven een *bevel tot voorbereiding van de werkzaamheden*, opdat deze terstond na aankomst van de daarvoor bestemde troepen zullen kunnen aanvangen. Dit bevel betreft:

1. het traceeren van de te maken werken aan de hand van schetsen;
2. het bijeenbrengen en opslaan van de benodigde materialen en het voorbereiden van het vervoer daarvan (hetgeen in sommige gevallen bijzondere maatregelen ten aanzien van het gemeenschapswezen kan vereischen);
3. zoo noodig maatregelen met betrekking tot de legering van de aan het werk te stellen troepen.

Vervolgens het *bevel voor de uitvoering der werkzaamheden*, waarin worden aangegeven:

1. de verdeling van de werkzaamheden over de verschillende onderdeelen;
2. de volgorde van uitvoering der werkzaamheden;
3. de beschikbaarstelling van werkkrachten;
4. de beschikbaarstelling van materialen en gereedschappen: standplaatsen der depots, wijze van verstrekking, vervoermiddelen, enz.
5. de legering der verschillende eenheden;
6. de regeling van den arbeid: duur, rusttijd, nachtarbeid, enz.

(Ten slotte nog *technische instructiën* betrekkelijk de wijze van uitvoering der werken en de wijze van gebruik van het materieel; wij laten deze hier verder buiten beschouwing).

De aandacht wordt er nogmaals op gevestigd, dat het hiervóór geschetste, regelmatige verloop uitsluitend denkbaar is, wanneer de geheele voorbereiding zich afspeelt buiten alle inmenging van den vijand; bovendien is daarbij aangenomen, dat tijd in voldoende mate beschikbaar is. Wanneer dit laatste niet het geval is, dan zullen de genoemde bevelen, naar gelang van de omstandigheden, soms slechts bij opvolgende gedeelten kunnen worden uitgegeven.

Zooals reeds gezegd, onze voorschriften spreken hiervan (nog) niet.

Naar wij echter vermeenen te weten, is voor deze aangelegenheid eene regeling in voorbereiding (of in voorbereiding geweest), waarbij de gang van zaken zou zijn als volgt.

a. *Algemeen verdedigingsbevel.*

b. *Bevel voor het inrichten van de stelling* (voor divisiën en hoogere eenheden), aangevende:

1. buitengrens, diepte en inrichting van de hoofdweerstandsstrook;
2. technische aanwijzingen omtrent de inrichting van de te maken werken;
3. uit te voeren en voor te bereiden vernielingen;
4. aan te leggen en te verbeteren wegen, smalspoorlijnen;
5. te maken maskeeringen en schijnopstellingen;
6. plaatsen en inrichting van materialen- en munitiedepots.

c. *Werkbevel* (bij de divisie en, voor zooveel noodig, ook bij hoogere eenheden), regelende:

1. de verdeling van de werkzaamheden over de onderdeelen;
2. de taak der technische troepen;
3. de tewerkstelling van arbeiderseenheden;
4. de voorziening in de behoefte aan materialen en gereedschappen.

De in pt. 1 van het onder *b* genoemde bevel vermelde onderwerpen betreffen aangelegenheden, die naar onze meening in het algemeen verdedigingsbevel thuis behooren en derhalve in het hier bedoelde bevel niet behoeven te worden herhaald. Overigens zouden dus bij deze wijze van bevelsuitgifte vrij zuiver gescheiden worden gehouden de aangelegenheden van technisch-versterkingskunstigen aard en de in zekeren zin meer administratieve bepalingen omtrent de regeling van de werkzaamheden en van de materieelvoorziening.

Deze handelwijze verdient o.i. in ieder geval de voorkeur boven de in de *Gev. Handl.* gevolgde wijze van doen, om zooveel mogelijk in het algemeen verdedigingsbevel te verwerken alle gegevens, betrekking hebbende op het inrichten van de stelling en de daarmede verband houdende technische aangelegenheden. Dit zal alleen uitvoerbaar blijken bij het inrichten van eene stelling, waarvoor tijd slechts in bescheiden mate aanwezig is en waar dus de regeling van de genoemde aangelegenheden tot een geringen omvang beperkt zal moeten blijven.

Zijn echter de omstandigheden van zoodanigen aard, dat men werkelijk in de gelegenheid is om de stelling op grootscheepsche wijze voor te bereiden, dan zullen zoowel het algemeen verdedigingsbevel, als de bevelen voor het inrichten van de stelling een zóó lijk geheel gaan vormen, dat algeheele scheiding gewenscht wordt ten einde een bruikbaar geheel te behouden en den gebruikers het vinden van den weg in die bescheiden te vergemakkelijken. Wij denken daarbij zoowel aan het inrichten van eene stelling buiten 's vijands bereik, als aan het vervolmaken van eene tot „Dauerstellung” uitgroeiende stelling van aanvankelijk vluchtig karakter.

Aan den anderen kant doet zich de vraag voor, of eene splitsing in een bevel voor het inrichten van de stelling en een werkbevel aanbevelenswaardig is. Wij vermeenen, deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden; de in deze bevelen behandelde onderwerpen immers houden zóó nauw onderling verband en grijpen zóózeer in elkander, dat een raadplegen van het eene bevel in de meeste gevallen ook het naslaan van het andere zal meebrengen.

Wij zouden het derhalve als den meest gewenschten gang van zaken beschouwen, indien naast en op grond van het algemeen verdedigingsbevel met bijbehorende overzichtskaart werd uitgegeven een bevel, aan te duiden als *versterkingsbevel*, hetwelk het hier besproken onderwerp in zijn vollen omvang omvat. Dat bevel zou dan moeten behelzen de navolgende punten (waarvan uit den aard der zaak in verschillende gevallen een gedeelte kan achterwege blijven):

1. Werkzaamheden voor de infanterie; volgorde van uitvoering

(e.g. verschillend voor de in voorste lijn en de meer achterwaarts of in reserve opgestelde eenheden).

2. Werkzaamheden voor de artillerie; volgorde van uitvoering.
3. Werkzaamheden voor de pioniers (in den regel onder de algemeene leiding van Hoofd Sectie V uit te voeren).
4. Werkzaamheden voor de ponton-afdeeling.
5. Technische aanwijzingen omtrent de te maken werken, b.v. algemeen type van schuilplaatsen (onder verwijzing naar figuren uit voorschriften, dan wel bij te voegen schetsen), soort en diepte van draadversperringen, enz., een en ander ter bevordering van een gelijkmatig verbruik van materialen door de verschillende eenheden; aanwijzingen omtrent bescherming tegen gasgevaar; aanwijzingen omtrent de voorbereiding van den bouw van betonschuilplaatsen; enz.
6. Aanleg van nieuwe gemeenschappen (wegen, smalspoorbanen, bruggen); regeling van het onderhoud der bestaande en te maken gemeenschappen.
7. Inrichten commando- en waarnemingspost A.B.
8. Aanleg landingsterrein voor vliegtuigen.
9. Werkzaamheden ten behoeve van de watervoorziening.
10. Voor zooveel nog noodig, verdeling van de verschillende werkzaamheden over de onderscheidene eenheden.
11. Uitvoering of voorbereiding van vernielingen.
12. Voorbereiding of stellen van onderwaterzettingen.
13. Aanwijzingen betreffende vermomming (controle door vliegtuigen) en schijnwerken.
14. Werkzaamheden aan eene tweede stelling; aanwijzing van het daarmede te belasten personeel.
15. Aanwijzingen omtrent beveiliging der werkzaamheden; te onderhouden mate van gevechtvaardigheid.
16. Werktijden (eenvormige regeling omtrent begin, einde, rusten en e.g. maaltijden); bepalingen inzake nachtarbeid.
17. Toewijzing van arbeidskrachten; stellen van eenheden ter beschikking van andere commandanten voor de uitvoering van aan dezen opgedragen werkzaamheden; beschikbaarstelling van burgerarbeiders (vervoer, al dan niet dagelijks terugkeer naar huis).
18. Voorziening in de behoefte aan materialen en gereedschappen. Standplaatsen der depots; aanwijzing van de depots, waaruit verschillende onderdeelen zullen putten; regeling van de wijze van aanvragen en verstrekken; tijden van openstelling der depots voor de verschillende eenheden; opgave van al dan niet beschikbare materialen; regeling omtrent het in het stellingterrein verzamelen van materialen en gereedschappen te eigen behoefte; hoe te handelen met onbekwame gereedschappen.

19. Beschikbaarstelling en aanwijzingen omtrent het opvorderen van vervoermiddelen.

20. Opgave van in te dienen bescheiden: goed te keuren detail-ontwerpen betreffende de inrichting der stelling, periodieke rapporten omtrent het verloop van de werkzaamheden, opgaven noodig voor het voorbereiden van den aanleg van betonschuilplaatsen, enz.

Dit (door Sectie V te ontwerpen) bevel zoo mogelijk op ruime schaal toe te lichten door het bijvoegen van schetsen, oleaten, e.d.

Voorts blijve men ook na het uitgeven daarvan zooveel doenlijk verderen versterkingsarbeid voorbereiden, b.v. door het verrichten van opmetingen, het vervaardigen van kaarten en schetsen, enz., om bij mogelijke versterking van de arbeidskrachten deze terstond met vrucht te kunnen te werk stellen.

III. Meer achterwaarts gelegen stellingen.

In het vorenstaande hebben wij in het algemeen gedacht aan het inrichten van eene stelling door de voor het bezetten daarvan bestemde troepen, weliswaar buiten aanraking met den vijand, doch toch onder zoodanige omstandigheden, dat deze betrekkelijk spoedig vóór de stelling zal kunnen verschijnen.

Bij zeer ver achterwaarts gelegen stellingen, waar dus omtrent het tijdstip, waarop zij eene rol zullen gaan spelen, niets valt te zeggen en waar ook in het algemeen geen sprake zal zijn van het inrichten der stelling door de toekomstige bezetting, zal de gang van zaken eenigszins anders moeten zijn. Bij sommige zal men zich zelfs moeten of kunnen beperken tot den voorbereidenden arbeid van verkennen, opmeten, opmaken van nauwkeurige plannen, opslaan van materialen, enz.

Wanneer metterdaad tot het bouwen van de stelling wordt overgegaan, zal in de allereerste plaats moeten worden voorzien in de behoeften van de bevelvoering — commando- en waarnemingsposten, verbindingen, enz. — waartoe dus, op grond van eene of andere veronderstelling ten aanzien van de wijze van bezetting der stelling, te voren eene zekere indeeling in D.G., Div., Rég.-vakken, enz., moet worden vastgesteld. Daarna zal aan de orde komen het maken van schuilplaatsen, hindernissen, e.d., terwijl in sommige gevallen het maken van de eigenlijke gevechtsofstellingen achterwege zal kunnen blijven en voor uitvoering te zijner tijd aan de bezettingstroepen zal worden overgelaten. In ieder geval zal het zaak zijn zich beperking op te leggen bij het maken van werken, die zonder een geregeld onderhoud geen stand houden, zooals onbekteerde loopgraven, e.d.; de practijk toch heeft geleerd, dat de bezwaren, verbonden aan het onderhoud van eene niet bezette stelling, vrijwel onoverkomelijk zijn.

Bij dergelijke werken bepale men zich dus tot het geven van een begin van uitvoering (b.v. tot het ontgraven tot slechts enkele d.M. diepte, zoodat het gewenschte beloop duidelijk is aangegeven) of tot het traceeren.

Dergelijke stellingen worden dan afgewerkt volgens eene reeks van opvolgende werkprogramma's, die zich elk uitstrekken over een beperkten tijdsduur, welke rekening houdt met de bedoelingen der bevelvoering, den strategischen of tactischen toestand (waardoor de factor beschikbare tijd kan worden beïnvloed), de ter beschikking staande personeele en materieele middelen, enz. Deze werkprogramma's dienen zoodanig te worden opgemaakt, dat telkens een bruikbaar geheel aanwezig is, hetwelk, beschouwd in verband met de terreingesteldheid, over de geheele lijn even ver ontwikkeld is en een gelijkmatig weerstandsvermogen bezit — dit laatste uiteraard slechts dan, wanneer niet factoren van tactischen aard voor een bepaald stellingedeelte eene grootere sterkte vereischen of met minder afstootende kracht kunnen doen volstaan.

Tijdens het inrichten van de stelling wordt voor elk der (aangenomen) vakken een dossier met gegevens aangelegd, dat regelmatig wordt bijgehouden en t.z.t. aan de betrokken bezetting als leidraad voor haar verdedigingsplan zal kunnen dienen; deze is daaraan uiteraard niet gebonden, doch zal in de alreeds gemaakte of ontworpen versterkingen nog zoodanige detail-wijzigingen moeten aanbrengen, als de verschillen tusschen de onderstelde en de werkelijke wijze van bezetting zullen noodzakelijk maken.

Voor de leiding van het inrichten van dergelijke stellingen wordt aangewezen een bepaald officier met staf, te wiens beschikking dan de benooidigde troepen of andere arbeidskrachten worden gesteld. Op deze leiding rust dan de taak om:

de plannen voor de stelling uit te werken op den grondslag der van hoogerhand verstrekte gegevens (doel, algemeen beloop, aan te nemen bezetting en indeeling, beschikbare tijd, voor de uitvoering beschikbare krachten en middelen, enz.);

de uitvoering van de werkzaamheden voor te bereiden en in gang te brengen;

de continuïteit te verzekeren ingeval van aflossing der arbeidskrachten;

de benooidigde dossiers aan te leggen, die later den grondslag voor het verdedigingsplan zullen vormen.

Zeer uitvoerig is deze aangelegenheid geregeld in het IIIe deel van het Duitsche *Feldbefestigungsvorschrift* (verder afgekort als *Feldbef.*). Volgens dat voorschrift worden troepenstaven, die elders kunnen worden gemist, bestemd tot Oberbaustäbe, die de stelling voor een leger, en Abschnittsbaustäbe, die de stelling voor eene divisie inrichten.

De Oberbaustab legt aan de hand van verkenningen de stelling in groote trekken vast (frontlijn, indeeling, aansluiting tusschen de onderdeelen en met neven-eenheden, voornaamste waarnemingsposten, onderlinge ondersteuning, enz.) en regelt de aangelegenheden, welke voor meer dan één vak van belang zijn, zooals vóór- en grendelstellingen, artillerie-opstellingen die niet uitsluitend voor het eigen vak optreden,

bestrijding van luchtdoelen, gemeenschappen en verbindingen, inundatiën, waterafvoer, enz.

Hij geeft vervolgens aan de Abschnittsbaustäbe de bevelen uit voor het inrichten van de stelling, waarbij hij door de mate van toewijzing van arbeidskrachten, vervoermiddelen, enz. in de gelegenheid is, de in verband met de strategische of tactische omstandigheden gewenschte ontwikkeling der verschillende stellinggedeelten en hun tempo van afwerking in de hand te houden.

De Abschnittsbaustab stelt vervolgens de detail-inrichting der stelling vast op grond van nadere verkenningen, waaraan mede wordt deelgenomen door de staven der Bau-Bataillone (waarin naar behoefte een adviseerend geologisch of waterbouwkundig ingenieur of andere specialisten). Verder behoort tot zijn taak:

- het verdeelen van het personeel over de verschillende vakken;
- het regelen van het verkeer;
- het opmaken van de Baupläne e.d.;
- het verdeelen van materialen, gereedschappen, middelen van vervoer, enz.;
- het beheeren van de depots met bijbehorende bedrijven (zagerijen, e.d.);
- het toezicht op de uitvoering e.a.

Het bovengenoemde Bauplan, dat verder de basis voor de geheele uitvoering vormt en waarvan niet dan in geval van bepaalde noodzakelijkheid wordt afgeweken, is een tabellarisch overzicht, aangevende per Bau-Bataillon: aantal en soort van de te maken werken, volgorde en wijze van uitvoering, benodigde materialen, arbeidstijd in man-dagen.

Naar de gegevens van het Bauplan maken ten slotte de staven der Bau-Bataillone het Arbeitsplan voor hun vak op, waarin, eveneens in tabellarischen vorm, worden vermeld de volgorde van uitvoering der werkzaamheden en de indeeling van het personeel, alsmede de voorziening in de behoefte aan materialen en gereedschappen.

Het voorschrift vestigt nog in het bijzonder de aandacht op de noodzakelijkheid van eene behoorlijke voorbereiding ten aanzien van de legering en verpleging van de werkkrachten vóór hunne aankomst, en op het nut van voorbereidende cursussen van enkele dagen tot het opleiden van voorwerkers bij bijzondere werkzaamheden als betonneringsarbeid, mineeren, stelselmatigen massa-aanleg van ijzerdraadversperringen, e.d.

De opperste leiding van het geheele werk blijft berusten bij den Oberbaustab, die o.a. ook van de Abschnittsbaustäbe alle aanvragen om materieel e.d. ontvangt en daarnaar de vorderingen in het hem daarvoor toegewezen gebied en het inrichten van werkplaatsen als zagerijen, smederijen, e.d. regelt.

IV. In aanraking met den vijand.

Bij een stelling, welke ontstaat bij het vastloopen van den bewegingsoorlog, kan, zooals vanzelf spreekt, van eene stelselmatige wijze van doen, als hiervóór werd aangegeven, geen sprake zijn. Dan toch heeft de ontwikkeling der stelling plaats langs lijnen van geleidelijkheid, en wordt zij geboren uit de ingravingen der enkele manschappen of tirailleurputten, die, zoodra een stilstand in het gevecht intreedt, zoo spoedig mogelijk worden vereenigd tot weerstandskernen, voorloopig groepsloopgraafjes, welke vervolgens op hunne beurt weder tot grootere steunpuntjes kunnen worden gegroepeerd.

Onder de inwerking van de lagere commandanten wordt daarbij, onder gelijktijdige verbetering (voorzoover mogelijk) van het schootsveld, het oog gericht op het verkrijgen van eene goed door (in hoofdzaak flankerend) vuur bestreken zône, waardoor, e.g. met wijziging van de tijdens het gevecht tot stand gekomen opstellingen, de plaatsen der automatische wapenen en het beloop der frontlijn worden bepaald.

Intusschen stellen de hoogere commandanten de wijze van echelonnering, het beloop van de verschillende strooken, de regeling der bevelvoering (vakindeeling), de opstelling der artillerie, enz. vast, waardoor alreeds een scherper omljnd beeld van de te scheppen stelling ontstaat. Door het gaandeweg ter hand nemen van den aanleg van de noodige gemeenschappen in achter- en zijwaartsche richting ontstaat dan langzamerhand het gewenschte aaneensluitende net van loopgraven, hetwelk de bevelvoering, het inzetten van versterkingen, den aan- en afvoer, enz. vergemakkelijkt.

Intusschen hebben de hoogere commandanten door eigen- en aan lagere commandanten opgedragen verkenningen de vereischte gegevens verzameld, om een algemeen plan te kunnen vaststellen. De groote lijnen van dat plan dienen, naarmate dit laatste meer in bijzonderheden wordt uitgewerkt, in den vorm van opeenvolgende bevelen zoo spoedig mogelijk te worden bekend gemaakt, teneinde aan de verdere werkzaamheden een zuiver omljnd doel te verschaffen en nutteloozen arbeid te voorkomen.

Ofschoon natuurlijk in deze gezamenlijke bevelen zullen moeten worden verwerkt alle gegevens, die wij vroeger voor het versterkingsbevel vermeldden, zal dat bevel hier dus broksgewijze ontstaan. Ter vergemakkelijking van een later naslaan zal het aanbeveling verdienen om op een zeker oogenblik, wanneer de toestand eenigermate is bezonken, de vóórdien uitgegeven partieele bevelen, voorzoveel zij niet hare beteekenis hebben verloren, tot één geheel te verzamelen, en aan het aldus tot stand gekomen versterkingsbevel eene plaats onder de bevelen van blijvende waarde in te ruimen.

De vorenbedoelde partieele bevelen moeten worden gegrond op eene zeer globale begrooting — b.v. aan de hand van gegevens, als vervat in Bijlage I van het 1e deel der Fransche *Instruction sur l'organisation*

du terrain (verder afgekort als Instr. Org. Terr.) ¹⁾ — van den arbeid, die in eerste instantie noodig, en in eene tijdsruimte van beperkten duur uitvoerbaar is. Ook daar, waar men verwacht of voornemens is, gedurende geruimen tijd stand te houden, wordt een eerste werkplan slechts voor een duur van b.v. 8 à 10 dagen opgemaakt om aldus als het ware in etappen te kunnen werken.

De inhoud van de opeenvolgende werkplannen wordt dan beheerscht door de volgorde van urgentie der werkzaamheden; hun omvang is afhankelijk zoowel van het voor de uitvoering vereischte aantal mandagen, als van de mogelijkheid om in den daarvoor aangenomen tijd de beschikking over de vereischte materialen te kunnen verkrijgen.

De volgorde van uitvoering der werkzaamheden in elk dezer werkplannen — waarop wij nog nader terugkomen — zal ten deele wellicht meer worden beïnvloed door de strooken, waarin de onderscheidene troepeneenheden zich in verband met den opzet van het verdedigingsplan zullen moeten ophouden, dan door de onderlinge verhouding van de tactisch-versterkingskunstige beteekenis van de verschillende werken.

Voor wat de berekening van het benoodigde aantal man-dagen betreft, zij er nog de aandacht op gevestigd, dat het aantal man-dagen van de niet-technische troepen, waarop beslag wordt gelegd ten behoeve van werkzaamheden ten algemeenen nutte — die hoofdzakelijk voor den hooger commandant van belang zijn — een belangrijk gedeelte van het in totaal beschikbare aantal van die man-dagen ter beschikking moet laten van de troepen zelve voor de werkzaamheden, die voor hen van onmiddellijk belang zijn.

V. Adviezen van deskundigen.

Waar daartoe de mogelijkheid bestaat, winne men tijdens de voorbereiding van den stellingbouw het advies in van specialisten als waterstaatsingenieurs, geologen, e.d. (verg. pt. 4 Veld. Voorshr. I).

Voor al in de laaggelegen gedeelten van ons land zal het waterstaatspersoneel — naar wij voor de toekomst hopen: de waterstaatsofficier van het betrokken legeronderdeel — vaak nuttige wenken kunnen geven met betrekking tot een gebruiken van het water als strijdmiddel (onderwaterzetting door het stopzetten van afwatering of door het inlaten van buitenwater), het op doelmatige wijze ontwateren en drooghouden van stellingterreinen, enz.

Geologen zullen dikwijls waardevolle gegevens kunnen verstrekken omtrent vraagstukken als: het draagvermogen van den grond met het oog op den aanleg van zware bouwwerken (spoorwegen, wegen, geschutopstellingen, betonschuilplaatsen, e.d.); de mogelijkheid tot het ter plaatse verkrijgen van bouwmaterialen als grind en zand voor betonwerken, voor wegeaanleg, e.d.; de geschiktheid van die materialen

¹⁾ Zie ook het *Pioniertechisch Memorandum voor den dienst in staven en bij technische eenheden*.

voor betonbereiding; de watervoorziening — in het bijzonder in hooggelegen terreinen een moeilijk vraagstuk, waarbij tijdens den oorlog door de Duitschers zelfs de hulp van de wichelroede niet werd versmaad; de kans op verontreiniging van waterbronnen door nabijgelegen inrichtingen ten gevolge van de stroomingen in het grondwater; de ontwatering van voor legering of vliegveld bestemde terreinen, van loopgraven- en mijnstelsels; de meerdere of mindere geschiktheid van den grond voor mineerarbeid, mede in verband met de hoorbaarheid van het werk; de geaardheid van den grond voor wat betreft de mogelijkheid van aardtelegrafie, ook met het oog op afluisteren; de mogelijkheid van inundeering voor wat betreft het al dan niet aanwezig zijn van waterdoorlatende lagen; enz.

Tijdens den oorlog werd bij de verschillende legers de geologische dienst op grootsche schaal georganiseerd.

Aan Duitse zijde b.v. werd de hulp der geologen voor de eerste maal ingeroepen in Mei 1915, ter oplossing van het moeilijke vraagstuk der voorziening in drinkwater voor de, in het Bois de Prêtre strijdende divisieën. Dit voorbeeld vond weldra navolging bij andere Legers, waarbij eveneens het nut van geologische voorlichting ten duidelijkste bleek. De daaruit geboren Kriegsgeologie werd dan ook kort na het optreden van LUDENDORFF onder de vaste diensten der Legers opgenomen; bij de Vermessungs-Abteilungen werd eene afzonderlijke geologische sectie opgericht, van waar Geologenstellen bij de divisie- en andere commando's werden gedetacheerd. En tijdens het verdere verloop van den oorlog werd op zóó ruime schaal van de diensten der geologen gebruik gemaakt, dat de uit het achterland aangetrokken geleerden te eenen male onvoldoende bleken om in de behoefte te voorzien. Niet alleen werden daarom alle in de Legers dienende geologen daaraan onttrokken om bij dezen dienst te worden te werk gesteld, doch in Duitschland werden ook nog personen daarvoor afzonderlijk in opleiding genomen, terwijl voorts studenten en andere personen, die in aanverwante richting werkzaam waren, voor hulpdiensten bij de Kriegsgeologie werden te werk gesteld.

De uitslag van de onderzoekingen van dit personeel werd vastgelegd in kaarten, welke het terrein uit verschillende oogpunten behandelden; men had grondwater-, watervoorzienings-, mineer-, grondstoffen-, overstromings-, grond-electriciteitskaarten, e.d.; ten slotte ook terugtochts- en opmarchkaarten. Voor deze laatste werden de gegevens verzameld door middel van waarnemingen uit vliegtuigen, waarbij dan gevolgtrekkingen werden gemaakt uit de kleur van ontgraven grond, de grenzen van ondergelopen terreingedeelten, de ligging van inrichtingen tot watervoorziening, enz.

Men heeft wel eens betoogd, dat een geologische dienst slechts noodig en nuttig zou zijn voor een leger, dat in onbekend terrein, dus buiten de eigen landsgrenzen optreedt. Deze opvatting is o.i. niet juist. Wel zullen vele van de gewenschte gegevens betreffende het eigen land hier of daar beschikbaar zijn, echter lang niet alle; bovendien gaat het

er om, ze op een gegeven oogenblik ter beschikking van de betrokken militaire autoriteit te doen zijn, hetgeen in het algemeen slechts mogelijk is door het, zij het slechts tijdelijk, toevoegen van een deskundige aan diens staf.

De Belgen hadden o.a. aan den Yser reden om de afwezigheid van geologen te betreuren. Eene afdamming, welke zij aanlegden in het Kanaal van Veurne, bleek achteraf juist te zijn gemaakt op eene plaats, waar de klei-oeveren van het kanaal door eene smalle strook zand werden onderbroken; ten gevolge daarvan spoelde na voltooiing van den dam de oever ter plaatse uit, waardoor de afdamming zelve waardeloos werd — een tegenslag, die bij vooraf ingewonnen geologisch advies ware achterwege gebleven.

VI. Volgorde der werkzaamheden.

Vooropgesteld zij, dat te allen tijde bij het inrichten van stellingen moet worden gewerkt op zoodanige wijze, dat de stelling zich geleidelijk en over haar verschillende onderdeelen gelijkmatig ontwikkelt, zoodat op elk gewild oogenblik aanwezig is een harmonisch geheel, dat bruikbaar is voor het doel, hetwelk ermede wordt beoogd. Dat wil zeggen, dat niet één bepaald onderdeel van de versterkingen geheel en al wordt afgewerkt, alvorens een volgend onderdeel wordt ter hand genomen; er moet worden gearbeid op zoodanige wijze, dat de verschillende elementen der terreinversterking: gevechtsofstellingen, schuilplaatsen, hindernissen, enz. doorlopend in een ongeveer gelijkwaardig stadium van afwerking verkeerden.

Anderzijds is het niet mogelijk, om den geheelen versterkingsarbeid in zijn vollen omvang gelijktijdig in uitvoering te nemen. Daarom moet worden vastgesteld eene zekere volgorde van urgentie¹⁾, die, het hier-vóór genoemde beginsel in zijne volle waarde latende, toch ook rekening houdt met de beteekenis, die wordt gehecht aan de verschillende stellingen en deelen of strooken daarvan, en in verband daarmee aan de onderscheidene elementen der terreinversterking.

Onze Gev. Handl.²⁾ stelt zich niet geheel en al op dit standpunt en

1) Wij zien ons genoodzaakt, hier duidelijkheidshalve nog éénmaal te spreken van „volgorde van urgentie”, omdat dit begrip theoretisch niet hetzelfde is als „volgorde van uitvoering”.

Waar men volledige vrijheid van handelen heeft, zal natuurlijk de volgorde van urgentie, d.i. de rangorde van de werken naar hunne belangrijkheid, tevens de volgorde van uitvoering zijn. Wij merkten echter hiervóór (onder IV) reeds op, dat soms het feit, dat de troepen in verband met den tactischen toestand in bepaalde strooken van de stelling moeten aanwezig zijn, oorzaak kan zijn, dat bij het vaststellen van de volgorde van uitvoering der verschillende werkzaamheden hunne werkelijke volgorde van urgentie eenigermate moet worden losgelaten.

In den vervolge zullen wij echter slechts spreken van volgorde van uitvoering, omdat deze ten slotte de eenige is, waarmee de practijk te maken heeft.

2) Het is de vraag, of aanwijzingen van dezen aard in de Gev. Handl. thuis behooren en niet beter op hare plaats zijn in een voorschrift op de veldversterkingskunst. Wanneer t.z.t. de desbetreffende beginselen in het V(oorschrift) I(nrichten) S(tellingen) zullen zijn vastgelegd, kunnen zij naar onze meening uit de Gev. Handl. gevoegelijk verdwijnen.

maakt in hoofdzaak slechts het onderscheid, of weinig, dan wel veel tijd beschikbaar is.

Voor het eerste geval wordt in pt. 124 de volgorde van uitvoering voor de troepen in de vakken in algemeenen zin aangegeven als volgt:

maskeering (bedoeld is kennelijk het meer algemeene begrip „vermomming”);

gevechtsofstellingen;

verbetering van vuuruitwerking en waarneming (opruiming, uitkijk- en waarnemingsposten);

gevechtsdekkingen;

hindernissen;

afwachtingsdekkingen;

gemeenschapswegen (met welke eigenaardige benaming, blijkens het voorlaatste lid van pt. 169, gemeenschapsloopgraven worden bedoeld);

schijnversterkingen.

Naast deze werkzaamheden in de vakken wordt dan tevens van den beginne af de arbeid verricht, welke de bevelvoering moet mogelijk maken, t.w. het maken van commandoposten en het inrichten van de verbindingen.

Wij laten in het midden, in hoeverre de vooropgestelde preventieve camouflage in de werkelijkheid uitvoerbaar zal blijken, en of het gemaakte verschil tusschen gevechtsofstellingen en gevechtsdekkingen niet een weinig te gekunsteld is. Overigens is de aangegeven volgorde — die bovendien blijkens de toevoeging „in algemeenen zin” niet als bindend behoeft te worden aangemerkt — voor vele gevallen volkomen rationeel.

Toch ware het o.i. niet overbodig geweest om hieromtrent eenigszins meer in bijzonderheden te treden. Het is toch ongetwijfeld op de te volgen werkwijze van invloed, of men eene in voorste lijn gelegen stelling inricht, terwijl de daartegen in opmarsch zijnde vijand nog op een afstand van twee dagmarschen verwijderd is (hetgeen toch zeker ook als een geval van „weinig tijd” mag worden aangemerkt), dan wel of de stelling tot stand komt na een vastgelopen gevecht. In laatstbedoeld geval zal toch vermoedelijk het maken van hindernissen terstond na het maken van de gevechtsofstellingen en -dekkingen aan de orde komen, en het inrichten van uitkijk- en waarnemingsposten eerst daarna worden aangevangen.

Aldus blijkbaar ook de opvatting van de Instr. Org. Terr. I, waarin wordt onderscheid gemaakt tusschen de gevallen: au combat — au contact — loin de l'ennemi: Voor eerstgenoemd geval worden in pt. 99 als de allereerst ter hand te nemen werkzaamheden genoemd:

„1e. Assurer la protection des combattants et des engins de feu (waartoe toch zeker het maken van hindernissen mag worden gerekend);

2e. Réaliser un système de feux (infanterie et artillerie) interdisant à l'ennemi l'accès du terrain occupé;

3e. Faciliter l'exercice du commandement (abris, observatoires, transmissions)''.

„Au contact'' — d.w.z. wanneer de troep weliswaar niet in gevecht, doch een aanval toch op ieder oogenblik mogelijk is — „les efforts portent tout d'abord sur les éléments principaux de l'organisation'' (pt. 103) — waarbij wij eveneens onmiddellijk na het voorloopig afwerken van de gevechtsofstellingen gaarne eene doorlopende front-hindernis zouden zien tot stand komen.

Opgemerkt zij nog, dat het vaststellen van de volgorde van uitvoering der verschillende werkzaamheden eene aangelegenheid is van zuiver tactischen aard, zoodat de tactische commandant persoonlijk zal moeten aangeven, hetgeen hij dienaangaande in het versterkingsbevel wenscht te zien opgenomen. In dit verband wordt o.a. in § 51—3 van het uitstekende Engelsche voorschrift *Engineer Training* (Vol. II. Training and War) gezegd, dat het technische orgaan van een divisie of leger „will prepare programmes of works to be carried out in each formation and will take the orders of the commander of the formation¹⁾ in regard to the relative priority of the various works proposed, and the agency by which they shall be carried out''.

In geval genoegzame tijd beschikbaar is om de versterkingen tot een voldoende bruikbaar geheel af te werken, acht de *Gev. Handl.* (pt. 124) de volgorde van uitvoering der werkzaamheden niet van overwegend belang; deze gaan dan hand in hand met dien verstande, dat vóór alles de gevechtsofstellingen moeten worden gemaskeerd (vermomd).

Ook deze aanwijzing behoeft nog eenige aanvulling. Het ligt toch b.v. voor de hand om in eene stelling, die men van gebetonneerde kazematten, schuilplaatsen e.d. denkt te voorzien, met deze groep van werken een aanvang te maken, gelet op den geruimen tijd, die moet verlopen, alvorens betonwerken in voldoende mate zijn verhard om te kunnen worden in gebruik genomen.

Voor het geval „*loin de l'ennemi*'' zegt dan ook de *Instr. Org. Terr.* I in pt. 105: „L'ordre d'urgence des travaux est déterminé en tenant compte des difficultés d'entretien et de la durée d'exécution des ouvrages. C'est ainsi que les ouvrages terrassés (emplacements de tir à ciel ouvert, communications enterrées), sujets à se détériorer, s'ils ne sont pas l'objet d'un entretien continu, ne sont qu'amorcés ou même seulement piquetés, que les abris, dont la construction est longue, sont entrepris en première urgence''.

De uitgave 1917 van hetzelfde voorschrift, die ten deze meer in bijzonderheden trad, onderstreepte dit verschil in werkwijze nog veel sterker. Daarin werd als volgorde van uitvoering der verschillende werken aangegeven:

¹⁾ Cursiveering van ons.

in pt. 106 — au combat: a. gevechtsoptellingen; b. net van naderings- en verbindingsloopgraven; c. (snel)hindernissen; d. onderkomens.	in pt. 123 — positions successives, dus: loin de l'ennemi: a. gevechtsoptellingen; b. onderkomens van allerlei aard; c. hindernissen; d. net van naderings- en verbindingsloopgraven.

De schuilplaatsen e.a. werden dus in pt. 123 zeer naar voren geschoven, terwijl toch de volgorde van pt. 106 duidelijk gegrond was op het logische beginsel, dat voor het werkelijke gevecht het maken van de overige elementen der terreinversterking den voorrang behoort te hebben.

Om dezelfde reden, waarom zij in pt. 106 achteraan kwamen, n.l. den aanzienlijken daarvoor vereischten arbeid, werden zij in pt. 123 naar voren geschoven.

In denzelfden geest pt. 70 Feldbef. I, dat bij „vorderen Stellungen” als volgorde aangeeft: gevechtsoptellingen, hindernissen, schuilplaatsen, enz., en daarna vervolgt: „Beim Bau hinterer Stellungen ist mit den Unterständen, Hindernissen und Nachrichtenverbindungen zu beginnen”.

Dat inderdaad ook hier de arbeidsduur de beheerschende factor is, blijkt uit pt. 31 Feldbef. III, waar na de voorbereidende werkzaamheden worden genoemd: „die nach Arbeitstunden grössten Bauten, Betonräume, minierte Unterstände, Staue, dann andere Unterstände, Unterschlupfe. Hindernisse, die vorher die Arbeiten gestört hätten, reine Erdarbeiten, zuletzt die Arbeiten, die die Kampftruppe zur Not selbst ausführen kann”.

Uit den aard der zaak kunnen tactische overwegingen deze werkwijze beïnvloeden, b.v. wanneer rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid van een spoedig opnemen van teruggaande troepen, in welk geval o.a. gevechtsoptellingen en hindernissen het eerst voor aanleg in aanmerking zouden kunnen komen.

(Wordt vervolgd.)

W. N. G.

Das deutsche Feldeisenbahnwesen. Band I.

DOOR

A. R. VAN DEN BENT,
Majoor van den Generalen Staf.

Na hetgeen het Rijksarchief reeds op strategisch en tactisch gebied het licht heeft doen zien, zal het geen verwondering wekken, dat thans een afzonderlijk deel van het groote werk „Der Weltkrieg 1914-1918” is verschenen, waarin de overwegende rol wordt beschreven, die de Spoorwegen in den wereldoorlog hebben vervuld.

De Redactie van de *Mil. Spectator* verzocht mij — en ik geef aan dat verzoek gaarne gevolg — om een beschouwing te geven over dit belangwekkende werk, dat, alhoewel het onder de militaire technische litteratuur moet worden gerangschikt, toch gelijktijdig den loop der operatiën zoover behandelt als noodig is, om een duidelijk begrip te geven van de eischen, waaraan het spoorwegbedrijf heeft moeten voldoen.

Nu zal ik in het hieronder volgende niet trachten, een volledige opsomming te geven van het vele wetenswaardige, dat het boek in mijne oogen vermeldt. Ook zal ik er mij van onthouden, reeds dadelijk een oordeel uit te spreken over tal van aangelegenheden, die den in het onderwerp belangstellenden lezer ongetwijfeld ook zullen treffen, doch die eene diepere studie vereischen, dan waartoe ik tot op dit oogenblik in de gelegenheid ben geweest.

Door echter eenige hoofdpunten, die overdenking zeer zeker waard zijn, naar voren te brengen, hoop ik er toe bij te dragen, dat velen het boek zelf ter hand zullen nemen.

In het 1e Hoofdstuk wordt een beeld gegeven van de getroffen voorbereidingen en de beteekenis der spoorwegen voor de mobilisatie en den eersten opmarsch van het leger.

Het 2e Hoofdstuk behandelt de bij het begin van den oorlog bestaande militaire spoorwegorganisatie; terwijl in de volgende 3 hoofdstukken aan de hand van zeer overzichtelijke kaarten wordt beschreven, op welke wijze de spoorwegen tot de successen in het begin van den oorlog hebben bijgedragen.

De ontwikkeling der Duitsche spoorwegen met het oog op de landsverdediging.

Het 1e Hoofdstuk toont duidelijk den invloed aan, die de legerleiding heeft gehad in hetgeen er bij de spoorwegen na 1870 is tot stand gebracht en het is voor ons opvallend, hoe daarbij dan ook steeds rekening is gehouden met de militaire belangen.

Toen de oorlog uitbrak, was een groot plan, om het vermogen der spoorwegen voor strategische doeleinden aanmerkelijk te vergroten, nog niet tot uitvoering gebracht. Ware dit het geval geweest, dan zouden de omstandigheden, waaronder de oorlog, gelijktijdig op twee fronten is gevoerd, nog gunstiger zijn geweest. Niettemin kan worden gezegd, dat het opperbevel op 1 Augustus 1914 de beschikking had over een spoorwegnet, dat aan zeer hooge eischen voldeed, terwijl de uitvoering van den dienst in handen was van een goed geschoold en voor zijn taak voorbereid personeel.

Voor al in het Westen was de toestand op spoorweggebied uitermate gunstig, 13 van elkaar onafhankelijke dubbelsporige lijnen voerden naar uitlaadstations met groote capaciteit. Tusschen Straatsburg en Wesel bevonden zich 15 vaste spoorbruggen over den Rijn, die in de laatste jaren voor den oorlog met het oog op de zware gewichten der locomotieven en de grootere rijsnelheden zoo geconstrueerd waren, dat zij het vervoer der lange militaire treinen in hun geheel toelieten, zoodat de mogelijkheid van een snellen opmarsch naar die zijde gewaarborgd was. Bovendien werd een snelle troepenverplaatsing tusschen den rechter en den linker vleugel onderling mogelijk gemaakt door 4 dubbelsporige banen over den Eiffel aan beide zijden van den Rijn en over Karlsruhe-Frankfort a/d Main - Gieszen - Keulen. Binnen 3 dagen konden op die wijze 4 legerkorpsen (ongeveer 560 treinen) van den eenen naar den anderen vleugel worden verplaatst.

In het Oosten waren de omstandigheden minder gunstig en we lezen dan ook, dat het vermogen van het Oost-Pruisische net, alhoewel het in den aanvang van den oorlog voor de betrekkelijk geringe krachten, die aan die zijde werden ingezet, voldoende operationele bewegelijkheid waarborgde, later, toen een meer intens gebruik noodig werd, niet aan de gestelde eischen beantwoordde.

Vier verbindingen voerden vanuit het Westen naar den Weichsel, die weliswaar verder Oostwaarts in 2 lijnen overgingen, doch die, zooals bekend, een voortdurende verschuiving van groote troepenmassa's van het West- naar het Oostfront en omgekeerd hebben mogelijk gemaakt.

Wanneer men in aanmerking neemt, dat op de Duitsche spoorwegen in 1913 aanwezig waren en in uitstekenden toestand verkeerden: 29520 locomotieven, 65180 personenrijtuigen en 689190 gesloten en open goederenwagens en dat het personeel in dat jaar bestond uit 301215 beambten en 485250 arbeiders, terwijl het net een gezamenlijke lengte had van 61404 K.M., dan kan men begrijpen, dat de schrijver van het werk verklaart: „Die glänzende Verfassung, in der sich das gesamte Netz befand, liesz eine reibungslose Abwicklung der von den deutschen Bahnen bei Kriegsbeginn geforderten Leistungen erwarten.”

Voorbereiding van de mobilisatie en van den eersten opmarsch van het leger.

Vrijwel algemeen neemt men aan, dat op spoorweggebied alles, wat te voren geregeld kan worden, niet aan een latere regeling moet worden overgelaten; zoowel de maatregelen zelf, als de uitvoering, kunnen beter doordacht en beter overwogen worden. Dit vooropstellende, zal het den lezer wel duidelijk zijn, dat voor de mobilisatie van het Duitsche leger en den eersten opmarsch alles tot in details was voorbereid. De leiding dezer voorbereiding berustte bij de „Eisenbahnabteilung des Groszen Generalstabes.” De bewerking van de transporten was gedecentraliseerd en in handen van de „Militär-Eisenbahnbehörden.” Voor militair gebruik was het spoorwegnet verdeeld in 26 Liniengebiete, die nagenoeg overeenkwamen met de gebieden der verschillende Eisenbahndirektionen.

Op die wijze was men verzekerd van een innige samenwerking, te meer daar de Linienskommandantur bestond uit een Stafofficier, die een opleiding had gehad in de Eisenbahnabteilung, als militair lid en een hooger ambtenaar van de betrokken spoorwegdirectie als technisch lid.

Uitvoerig worden de getroffen voorbereidingen besproken en het is ongetwijfeld zeer belangwekkend, kennis te nemen van het daarbij gevolgde systeem.

Gedurende de eerste 2 mobilisatie-dagen werd de vredesdienst-regeling gehandhaafd. Op den 3en mobilisatiedag trad het z.g. „Militär Fahrplan” in werking. De overgang van den eenen dienst in den anderen was zorgvuldig door de betrokken spoorwegdirecties geregeld. In het „Militär Fahrplan” liepen alle treinen met dezelfde snelheid (30 K.M. op de dubbelsporige, 25 K.M. op de enkelsporige baanvakken). Het interval tusschen de treinen bedroeg 20 minuten. Naar behoefte kon nu van alle of van een deel der treinen, waarvan de dienstregeling dus tevoren was vastgesteld, worden gebruik gemaakt.

In het etmaal werd in ieder geval een periode van 4 uur niet voor vervoer benut, waarin o.a. mogelijke vertragingen konden worden ingehaald.

Het bij den aanvang van den oorlog bestaande „Militär Fahrplan” was niet in overeenstemming met het vermogen van de Spoorwegen. Reeds toen waren voldoende zware locomotieven beschikbaar, die een grootere snelheid toelieten.

In 1913 was men dan ook op aandringen van den toenmaligen Chef van de Eisenbahnabteilung begonnen met de samenstelling van een „Militär Fahrplan”, waarin de snelheid der treinen normaal tot 40 K.M. zou worden verhoogd.

De werkzaamheden waren echter nog niet beëindigd, toen de oorlog uitbrak.

Bij de voorbereiding werd onderscheid gemaakt tusschen de vervoeren, noodig voor de mobilisatie en die der gemobiliseerde onderdeelen. Een regeling was voor de eerste getroffen tot den 20en dag; de verdere

hiervoor benoodigde vervoeren tot den 40en mobilisatiedag waren bij de Eisenbahnbehörden wel bekend, doch werden eerst na het uitbreken van den oorlog bewerkt.

Terwijl de eerste 2 mobilisatiedagen feitelijk bestemd waren voor de mobilisatie der spoorwegen, hadden de meeste der z.g. „Mobilmachungs-transporte” plaats van den 3en tot den 5en mobilisatiedag.

Toch moesten ook op den eersten en den 2en mobilisatiedag reeds groote aantallen manschappen en paarden, bestemd voor de korpsen nabij de grenzen, worden vervoerd. Voor de hierbedoelde grootere transporten waren in de vredesdienstregeling „Militär Bedarfszüge und Militär Sonderzüge” ingelegd. Was doorvoer van deze treinen na middernacht van den 2en op den 3en mobilisatiedag noodig, dan geschiedde zulks met treinen van het op dat tijdstip in werking tredende „Militär Fahrplan.”

Betreffende de locomotief-, materieel- en personeeldiensten, waren voor zooveel noodig centrale regelingen getroffen, terwijl ook de kolenvoorziening en de levensmiddelenvoorziening der burgerbevolking onder de oogen waren gezien.

De voorbereiding van de vervoeren der gemobiliseerde onderdeelen geschiedde jaarlijks door de Eisenbahnabteilung des Groszen Generalstabes, waarbij men er steeds op uit was, den opmarsch zooveel mogelijk te bespoedigen. Zelfs een besparing van enkele uren werd van belang geacht.

In den avond van den 5en mobilisatiedag begonnen de vervoeren voor den eigenlijken opmarsch, waarbij de onderdeelen van één korps zooveel mogelijk langs dezelfde lijn elkaar regelmatig volgden en naar dezelfde uitlaadstations werden verplaatst.

In den regel werden over één dubbelsporige lijn niet meer dan 50 treinen dagelijks in elke richting geleid.

De eerste treinen waren bestemd voor kwartiermakers, pioniers en bakkerijformaties; dan volgden de strijdende troepen in volgorde: de Cavalerie, afwisselend Infanterie en Veld-Artillerie met de Verbindingsafdeelingen en Staven en tot slot de zware Artillerie, colonnes en treinen.

De voor de eerste 4 mobilisatiedagen getroffen regelingen waren reeds in vredetijd vermenigvuldigd en aan de hoogere commando's bekend gemaakt; voor de volgende mobilisatiedagen geschiedde zulks, met het oog op de geheimhouding, eerst na afkondiging van de mobilisatie.

Tot het jaar 1913 waren 2 verschillende opmarschen voorbereid, n.l. één naar het Westen en één naar het Oosten. Sinds het jaar 1913 vond echter de voorbereiding van een Oostelijken opmarsch niet meer plaats. Het gevolg daarvan was, dat, naar het boek zelf vermeldt: „die gesamten Vorbereitungen eine gewisse Starrheit erhielten, die zu Kriegsbeginn die militärische und politische Führung leicht in ihrer freien Entschliessung hemmen und einengen konnte.”

Door den toenmaligen Chef van de Eisenbahnabteilung, Overste GROENER, werden in de laatste vredesjaren wel regelmatig oefeningen gehouden, om snel wijzigingen te kunnen aanbrengen in de getroffen regeling, doch daarbij werd slechts een gedeeltelijke omlegging beoogd.

Het nadeel van de eenzijdige voorbereiding treedt wel heel sterk aan het licht in de bekende uitspraak van den Chef van den Generalen Staf, VON MOLTKE, die — toen de keizer in den avond van den 1en Augustus, op grond van een telegram van den gezant te Londen, in de hoop verkeerende, den oorlog tot het Oosten te kunnen beperken, den eisch stelde, het leger tegen Rusland in plaats van tegen Frankrijk te doen opmarcheeren — antwoordde, dat een concentratie van een millioenenleger naar de grens niet kon worden geïmproviseerd en dat, de opmarsch zorgvuldig voorbereid zijnde, volgens het plan moest worden voltrokken; anders zou de grootste verwarring niet kunnen uitblijven. (Zie General-Oberst VON MOLTKE, *Erinnerungen*).

Ik zal thans buiten beschouwing laten, of en in hoeverre wijziging in het voorbereide plan van den opmarsch nog bij het uitbreken van den oorlog mogelijk ware geweest en tijdig tot stand had kunnen worden gebracht. Deze vraag wordt uitvoerig behandeld in „Aufmarsch nach zwei Fronten, auf Grund der Operationspläne von 1871-1914,” door H. VON STAABS, General der Infanterie a.D., een der oud-Chefs van de Spoorwegafdeeling, wiens naam ook herhaaldelijk in het hier besproken werk met eere wordt vermeld.

Als mijne meening voeg ik er nog aan toe, dat de spoorwegen een instrument behooren te zijn in handen van de legerleiding, waaraan deze — gelet op het hooge peil der hedendaagsche techniek — den eisch moet kunnen stellen, er niet ééne doch meer mogelijk geachte operaties mee te kunnen uitvoeren.

Vóór het gebruik behoort het instrument echter goed te worden nagezien, terwijl de vakman bij niet voorziene gevallen in de gelegenheid moet worden gesteld zijn oordeel uit te spreken, of en op welke wijze het gewenschte doel er mede kan worden bereikt.

Gedurende het verloop van den oorlog is echter wel gebleken, dat ook niet voorbereide vervoeren binnen zeer korten tijd op zeer voldoende wijze konden worden geregeld.

In het 1e Hoofdstuk wordt verder tot in bijzonderheden de opmarsch van het leger beschreven, die geheel volgens het vastgestelde plan verliep. Grootere vertragingen dan 8 uur kwamen in het Westen slechts tijdelijk voor op de lijnen in de Paltz. Door de vrije periode van 4 uur kon voortplanting der vertragingen meestentijds worden beperkt.

Vermeld wordt, dat over de Noordelijke Hohenzollernbrug bij Keulen tussehen 2 en 18 Augustus 2150 vervoeren in Westelijke richting plaats hadden; de treinen volgden elkaar daar dus met ongeveer 10 minuten tussehenruimte.

Op tal van uitlaadstations in het Westen bevonden zich officieren

van de spoorwegafdeeling, z.g. „Auslade-kommissare,” die, volledig bekend zijnde met de militaire eischen, in opdracht hadden zelfstandig gedeeltelijke wijzigingen te brengen in de voorbereide vervoeren, wanneer zij dit om bijzondere redenen noodzakelijk achtten.

Reeds in 1914 meende men, dat de vijand door aanvallen uit de lucht pogingen zou aanwenden om den opmarsch te verstoren, hetgeen intusschen niet is geschied.

Het geheele vervoer, omvattende in totaal 3.120.000 man en 860.000 paarden, verliep overeenkomstig de getroffen voorbereidingen.

Organisatie van het „Feldeisenbahnwesen.”

De geheele leiding van den Spoorwegdienst was van den aanvang der mobilisatie af in handen van den Chef der Eisenbahnabteilung, Overste GROENER, die den titel voerde van Chef des Feldeisenbahnwesens en als zoodanig was gesteld onder den voor de verpleging en voorziening van het geheele leger verantwoordelijken Generalquartiermeister. Schrijver van het boek is van oordeel, dat de spoorwegen, in verband met de aan hen in den hedendaagschen oorlog toebedeelde rol, die in de eerste plaats van operatieve en tactische beteekenis is, niet onder den Generalquartiermeister behoorden te ressorteeren.

Onder den Chef des Feldeisenbahnwesens stonden de Eisenbahnabteilung des preuszischen Stellvertretenden Generalstabes en de Linienkommandanturen en bovendien de bij mobilisatie opgerichte Wassertransportabteilungen. Van de capaciteit der waterwegen schijnt intusschen in het algemeen onvoldoende partij te zijn getrokken.

De Eisenbahntruppen werden hoofdzakelijk voor bruggenbouw en herstelling van vernielingen gebruikt, terwijl de uitvoering van het spoorwegbedrijf op vijandelijk gebied in handen was van de uit dienstplichtig spoorwegpersoneel bestaande Eisenbahnbetriebskompagnien.

Bahnbeauftragten des Feldeisenbahnchefs bij de legercommandos en de etappeninspecties vormden de verbinding met de troepen.

Zij moesten zorg dragen, de aanvragen voor verplaatsingen, evenals die op het gebied van den aan- en afvoer, in overeenstemming te brengen met de capaciteit van het daarbij betrokken deel van het spoorwegnet.

In het 2e Hoofdstuk worden voorts mededeelingen gedaan omtrent de reeds in vreedstijd opgelegde smalspoor materialen (460 K.M. van 60 c.M. spoorwijdte) en brugonderdeelen van verschillende constructies. Goede afbeeldingen verduidelijken den tekst.

Vernieling der Belgische en Fransche spoorbanen.

Het 3e Hoofdstuk vangt aan met een beschrijving van de vernieling der Belgische en Fransche spoorbanen.

De vijand had zich voornamelijk ertoe bepaald, de vele daarin voorkomende bruggen en kunstwerken tijdelijk onbruikbaar te maken;

oponhoud van beteekenis werd daardoor echter bij het begin van den oorlog in België in 't algemeen niet ondervonden. Als bewijs daarvan moge wel dienen, dat Duitsche troepen, nog voordat alle forten waren gevallen, de vesting Luik per trein bereikten. Slechts enkele tunnels waren meer grondig vernield.

Terwijl het herstellen van spoorwegbruggen met eenvoudige houtconstructies vlugger geschiedde dan men in vreedetijd had aangenomen, vereischten de werkzaamheden, om de tunnels weder voor het verkeer geschikt te maken, bijzonder veel tijd. Vaak gaf, wanneer de toestand van het terrein het mogelijk maakte, omlegging van de baan de beste oplossing. De grootste moeilijkheden, om de hervatting van het bedrijf mogelijk te maken, werden ondervonden op de lijn Diedenhofen-Charleville en tusschen Maas en Sambre.

Hoe verder echter de opmarsch vorderde, hoe grooter de taak werd der Eisenbahnruppen, waarvan in totaal in het Westen 18000 man beschikbaar waren. Zij slaagden er echter in om reeds gedurende den slag aan de Marne een doorgaande verbinding tot stand te brengen van het Duitsche gebied tot dicht achter den rechttervleugel.

De bewaking van de spoorbanen in het bezette gebied heeft aanvankelijk veel moeilijkheden opgeleverd. De voorwaarts dringende legers konden er niet voldoende krachten voor beschikbaar stellen, zoodat ook voor het vervullen van deze taak Eisenbahnruppen uit hun eigenlijke werk werden gehaald.

Later werd hierin afdoende voorzien door Landweer en Landstormformaties.

Dienst van aan- en afvoer.

Dan volgt een uitvoerige uiteenzetting van den dienst van aan- en afvoer gedurende de aanvankelijke operatiën. Elk leger beschikte daartoe steeds over dezelfde lijn, terwijl in het Militär Fahrplan bepaalde treinen voor deze doeleinden waren vrijgehouden.

De ondervinding leerde, dat de aanvragen der Etappen-inspecties veelal belangrijk de noodzakelijke aanvullingsbehoeften overtroffen zoodat al spoedig verschillende spoorlijnen en stations overbelast werden. Bovendien werden door korpsintendanten eigendunkelijk aanwijzingen gegeven om verplegingstreinen aan te trekken.

Eerst toen de Chef des Feldeisenbahnwesens op den 19en Augustus de korpsecommandanten er nadrukkelijk aan herinnerde, dat bij gebruik van spoorwegen de bemiddeling der Bahnbeauftragten moest worden ingeroepen, verbeterde de toestand. Aan de stations mochten geen beladen treinen blijven staan, terwijl slechts zooveel werd aangevoerd als voor de onmiddellijke behoeften der troepen noodzakelijk was. Storingen in dezen dienst traden voornamelijk op in tijden, waarin tevens troepenvervoeren naar het front plaats hadden. Begrijpelijk is het, dat men de treinen zoo dicht mogelijk achter de troepen aantrok en zooveel mogelijk rechtstreeks op de troepenvoertuigen overlaadde.

Hierdoor werd echter de tijdruimte, die voor het uitladen der treinen beschikbaar was, op ontoelaatbare wijze overschreden.

Voor het afvoeren van zieken en gewonden waren Lazarettzüge van bepaalde samenstelling ter beschikking. Lichtgewonden en krijgsgevangenen werden vervoerd met de terugkeerende ledige treinen.

Met het oog op de belasting der verschillende lijnen, konden aanvankelijk voor de veldpost geen afzonderlijke treinen worden bestemd. Postwagens werden echter medegegeven met verplegings- en munitietreinen.

De vele moeilijkheden, die men in de praetijk ondervond, om den dienst van aan- en afvoer behoorlijk te doen marcheeren, heeft men zoodanig weten op te lossen, dat de operatiën er niet op nadeelige wijze door beïnvloed zijn geworden.

Troepenverplaatsingen op en vanaf het Westfront.

Uit de besprekingen, die worden gewijd aan de eerste vervoeren, die na afloop van den opmarsch op het Westelijke operatietooneel tot uitvoering werden gebracht, blijkt duidelijk, hoe in den aanvang tal van vertragingen ontstonden, o.a. door eigenmachtig ingrijpen van ondercommandanten in het spoorwegbedrijf, door overbelasting van stations en door het niet op tijd gereed zijn met in- en uitladen, waarvoor in het algemeen ruime tijden dienen te worden genomen. Het noodzakelijke overleg tusschen Linienkommandantur en de commandanten der te vervoeren legerkorpsen bleef in sommige gevallen achterwege en de nadeelige gevolgen daarvan bleven niet uit; intusschen putte men door onderkenning van deze tekortkomingen leering voor de regeling van verdere transporten.

Achtereenvolgens worden beschreven de verplaatsingen van het XIVe en XVe Legerkorps voor en na den slag bij Mülhausen, van 6 reservedivisies naar den linker- en van het IXe reservekorps naar den rechtervleugel, waarvan de regeling, behoudens enkele aanwijzingen van den Chef des Feldeisenbahnwesens, geheel in handen van de Linienkommandanturen werd gelegd.

Bij het vervoer van het IXe reservekorps vanuit Sleeswijk-Holstein naar België, dat op den 23en Augustus 's morgens begon en eerst in den avond van den 27en was afgeloopen, terwijl het in totaal 112 treinen omvatte, werden de moeilijkheden, verbonden aan het spoorwegvervoer in vijandelijk land, duidelijk ondervonden. De ruimte op en de inrichting der stations waren niet berekend voor het ontladen van troepen en de steile helling in de spoorbaan tusschen Luik en Ans was oorzaak, dat den 25en 2 treinen op elkaar reden, waardoor aanmerkelijke vertraging ontstond. Zeer belangwekkend is het om te lezen, welke zorgvuldige en omvangrijke voorbereidingen van den 24en af werden getroffen voor de in uitzicht gestelde vervoeren van het Westelijke naar het Oostelijke operatietooneel. Aanvankelijk was men de meening toegedaan, dat de hiervoor te bestemmen korpsen, in verband met den strategischen

toestand, het beste aan den linkervleugel zouden kunnen worden onttrokken. Bovendien was hieraan het voordeel verbonden, dat geen groote marschen naar de inlaadstations, die met het oog op de geringe capaciteit der Belgische stations op Duitsch gebied waren gekozen, zouden behoeven te worden gemaakt.

Tengevolge van krachtige tegenaanvallen, die de Franschen vanuit de omgeving van Nancy ondernamen tegen den linkervleugel, besloot de Chef van den Generalen Staf echter om de beide zich bij Namen bevindende korpsen naar het Oosten te verplaatsen. De nadeelige gevolgen van dit besluit zijn bij de verdere operaties in het Westen niet uitgebleven.

Het vervoer van het Garde-reservekorps (142 treinen) en het XIe legercorps (134 treinen), benevens van de 8e Cavaleriedivisie langs 3 verschillende lijnen verliep intusschen geheel overeenkomstig het plan, waarbij voor de eerste maal de groote strategische beteekenis dezer verbindingen voor het voeren van den strijd op 2 fronten aan den dag trad.

Toen de legerleiding eind Augustus de verplaatsing van het 6e en 7e leger van den linkervleugel af naar België overwoog, werden op den 31en de eerste aanwijzingen voor een eventueel transport dezer troepen verzonden, waarbij de stations, die vermoedelijk voor de inlading moesten worden bestemd, werden aangegeven. De voorbereidingen moesten door den Linienkommandant in Straatsburg zoo worden getroffen, dat het vervoer 24 uur na ontvangst van het daartoe strekkende bevel zou kunnen aanvangen. Een nauwkeurige opgave van de routes, die voor de verschillende vervoeren werden genomen, benevens de in- en uitlaadstations en de tijdstippen van in- en uitlading, treft men in staatvorm aan in de bijlagen, waardoor de bestudeering zeer wordt vergemakkelijkt.

Voor ingewijden in de moeilijkheden, die de regeling van een groot troepenvervoer met zich meebrengt, zal het zeer zeker loonend zijn zich, aan de hand van bijlage 9 en schets 26 van kaart 6, een beeld te vormen van de wijze, waarop men de vervoeren van uit de Rijkslanden naar België ten uitvoer heeft gebracht.

Uitgaande van een bepaalden opzet, bleek het herhaaldelijk noodig hierin wijzigingen te brengen, in verband met onvoorziene stagnaties, die op de lijnen in het bezette gebied optraden. Duidelijk blijkt, dat men, evenals het op tactisch gebied een vereischte is, ook op spoorwegtechnisch gebied in staat moet zijn de regelingen plaatselijk aan te passen aan de eischen van het oogenblik.

Uiteraard zal daarbij moeten worden gehandeld overeenkomstig de algemeene aanwijzingen, die, centraal bekeken, door de militaire spoorwegleiding voor ieder vervoer afzonderlijk zullen behooren te worden uitgegeven en aan welker opvolging door een ieder, zoowel troepen als spoorwegpersoneel, krachtig de hand dient te worden gehouden.

Bij de verdere beschrijving van de verplaatsingen van den linker- naar den rechtervleugel blijkt, dat de te overwinnen moeilijkheden op spoorweggebied in België en Noord-Frankrijk zoodanig zijn geweest, dat de aangevoerde troepen onmiddellijk na aankomst druppelsgewijze in het gevecht moesten worden gebracht om den vleugel naar het Noorden te verlengen ¹⁾).

Het werk komt tot de slotsom, dat de operaties en het vermogen van de spoorwegen steeds met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht, zoo niet, dan zal versnippering van krachten het noodzakelijk gevolg zijn en de leiding zal afhankelijk worden van het toeval.

Zeer belangwekkend is het te vernemen, door welk een verscheidenheid van oorzaken tal van storingen optraden in het vervoer van het XXIIe legercorps en het IIe Beiersche legerkorps; hier heeft men voorbeelden uit de practijk, hoe snel en hoe ver de daardoor ontstane vertragingen zich voortplanten.

Het kwam voor, dat locomotiefpersoneel en remmers, bij gebrek aan aflossingen, 60 uur achter elkaar in dienst waren. Het uitladen van de 156 treinen, die het Beiersche korps vervoerden en waarvan de eerste den 19en September hun doel bereikten, was eerst middernacht van den 23en op den 24en afgeloopen.

Wanneer men het verloop dezer vervoeren nagaat, treedt duidelijk de noodzakelijkheid aan den dag, om bij de regeling in bijzondere mate aandacht te schenken aan den aan- en afvoer van de ledige treinstellen.

Na te hebben vermeld, dat tusschen 7 September en 10 October, behalve de vervoeren noodig voor den dienst van aan- en afvoer, 15 Infanterie- en 4 Cavaleriedivisies van het 6e en 7e leger, met meer dan 1200 troepentreinen uit de Rijkslanden naar den rechtervleugel werden verplaatst en te hebben opgemerkt, dat deze enorme prestatie voornamelijk te danken is aan de krachtige en zaakkundige leiding van Oberst GROENER, Chef des Feldeisenbahnwesens, eindigt het 2e Hoofdstuk met een opsomming van de vervoeren, die tusschen 20 October en 15 November hebben plaats gehad naar Vlaanderen en Noord-Frankrijk. Aangezien men er intusschen in was geslaagd, over de spoorlijnen in het bezette gebied een geregeld verkeer tot stand te brengen, verliepen deze vervoeren, zonder bijzondere voorvallen, nagenoeg volgens het plan.

---

1) Wanneer men bedenkt, dat de opmarsch op het Westfront reeds den 16en was voltooid en dat reeds van dien datum af de mogelijkheid bestond om, gebruik makende van de spoorlijnen, groote verplaatsingen naar den rechtervleugel te doen plaats hebben, waardoor de troepen weliswaar grootere marschen hadden moeten afleggen, doch tevoren verzameld offensief in den strijd hadden kunnen worden gebracht, is het begrijpelijk dat het feit, dat eerst op den 5en September, dus in den vooravond van den Marneslag, bevel werd gegeven voor het vervoer van 2 korpsen en een Cavaleriedivisie van den linker naar den rechtervleugel, scherp wordt veroordeeld.

Troepenverplaatsingen op en naar het Oost-front.

Vóór den slag bij Gumbinnen.

Zeer belangwekkend zijn ook de beschouwingen over de rol, die de spoorwegen hebben vervuld op het Oostelijke operatietooneel, waarmede het 4e Hoofdstuk begint.

Na den aanvankelijken opmarsch was het 8e leger over een breed front voor grensbewaking opgesteld tusschen Hohensalza en Gumbinnen. Op den 11en Augustus werd besloten tot meer concentratie in Oost-Pruisen en deelde de Chef des Feldeisenbahnwesens Ost, Majoor van den Generalen staf KERSTEN, aan de Militär-Eisenbahnbehörden het bevel tot verplaatsing van de 3e Reserve Divisie van Hohensalza naar Lötzen mede. De vervoeren begonnen nog in den volgenden nacht en hadden een geregeld verloop, evenals die van de 6e Landwehr-Brigade, die langs een andere lijn, eveneens naar de omgeving van Lötzen werd verplaatst. Op den 14en Augustus werd tot den aanval op het Russische Njemenleger besloten en werden de daarvoor bestemde troepen verzameld achter de Masurische meren en de Angerapp. Spoorwegvervoer was alleen noodig voor het XVIIe legerkorps van Deutsch-Eylau naar de omgeving van Insterburg.

De daarbij ontstane vertragingen konden in de vrije periode van 4 uur worden ingehaald en op den 18en was de gereedstelling van het 8e leger voor den slag bij Gumbinnen voltooid.

Voor tijdigen afvoer van de burgerbevolking, benevens van voor de oorlogvoering belangrijke materialen, waren in vreedetijd geen voorbereidingen getroffen, hetgeen tengevolge had, dat de spoorwegen in de grensprovinciën reeds spoedig overbelast werden, een toestand, die bepaald critiek werd, toen na den slag bij Gumbinnen, gelijktijdig met het terugtrekken van het 8e leger, een paniek onder de bevolking ontstond, waartegenover het spoorwegpersoneel tijdelijk nagenoeg machteloos was. Bij de ontruiming van de bedreigde gebieden hebben ook de waterwegen in Oost-Pruisen een belangrijke rol vervuld.

Vóór de slagen bij Tannenberg en de Masurische meren.

Op den 20en Augustus 's avonds werd tot den terugtocht van het 8e leger besloten, waarbij de troepen gedeeltelijk per spoor zouden worden vervoerd. Dank zij de aanwijzingen van de Bahnbeauftragten bij het legerhoofdkwartier, om de inlaadstations op zoodanigen afstand van den vijand te kiezen, dat ingrijpen zijnerzijds kon worden belet, verliepen de transporten van de 3e Reserve-Divisie en de 6e Landwehr-Brigade naar de omgeving van Allenstein zonder stoornis.

Bij het 1e legerkorps was de vermoeidheid van de troepen een beletsel om dien maatregel door te voeren; herhaaldelijk moesten de inlaadstations door het opdringen der Russen verder Westelijk worden gekozen, hetgeen aanleiding gaf tot groote vertragingen en stoornissen, die nog vermeerderd werden door den onregelmatigen aanvoer van het

ledige materieel. Door een gedeelte der troepen per boot over den Pregel naar Königsberg te brengen werden de spoorwegen eenigszins ontlast.

Toen Generaal VON HINDENBURG op den 23en Augustus het bevel over het Oost-leger op zich had genomen en den beslissenden slag tegen het Narew-leger wilde slaan, voordat de Russen het Njemen-leger hadden kunnen aantrekken, werd op een zoo snel mogelijke verplaatsing van het 1e legerkorps van Königsberg uit aangedrongen.

Het vervoer had plaats over een enkelsporige lijn — die met een snelheid van 40 K.M. slechts in één richting werd bereden — naar niet te voren bepaalde uitlaadstations, zoo dicht mogelijk bij de vijandelijke opstellingen gelegen.

Enkele afdeelingen werden zelfs op de vrije baan op een afstand van 6 K.M. van de Russische voorposten uitgeladen.

Aan het 8e leger werden nog toegevoegd de bezetting van de vesting Thorn en de Landwehr Div. Goltz (33e en 34e Landwehr-Brigade), die beide, — de laatste uit Noord-Sleeswijk, waar zij aanvankelijk voor grensbewaking was opgesteld — per spoor tot in de onmiddellijke nabijheid van den vijand werden aangetrokken. Uit de snelle wijze, waarop de hergroepering van het 8e leger tot stand werd gebracht, blijkt duidelijk, dat de spoorwegen in niet geringe mate hebben bijgedragen tot het behaalde succes in den slag bij Tannenberg.

Wanneer men leest, dat de weinige spoorlijnen in Oost-Pruisen afwisselend in handen van de beide tegenstanders waren en de strategische en tactische belangen dus het eene oogenblik werden gediend door vernielde kunstwerken, terwijl kort daarna de herstelling weder noodzakelijk werd, is het begrijpelijk, dat een woord van hulde wordt gebracht aan de spoorwegtroepen, die in staat bleken aan de enorme taak, die hun werd gesteld, het hoofd te bieden.

Het feit, dat men er ook na den slag bij Tannenberg in slaagde, om, gelijktijdig met talrijke operatieve vervoeren (o.a. de doorvoering van het Garde-Reservekorps, het XIe legerkorps en de 8e Cavalerie-Divisie, die zooals reeds vermeld aan het Westelijk operatietooneel waren onttrokken) tevens voor den spoedigen afvoer van 90.000 krijgsgevangenen en een enorme buit zorg te dragen, moge zeer zeker als bewijs gelden voor de deugdelijkheid van het systeem, dat bij de regeling van al deze niet tevoren voorziene vervoeren werd toegepast.

Vóór den Veldtocht in Zuid-Polen.

Ook voor den herfstveldtocht in Zuid-Polen werden aan de spoorwegen zware eischen gesteld. Na den slag aan de Masurische meren moest een groot deel van het 8e leger tot ondersteuning van het Oostenrijksch-Hongaarsche leger in Opper-Silezië en Zuid-Polen opmarcheeren, om van hieruit als nieuw gevormd 9e leger het offensief te hervatten.

Op den 11en September ontvingen de Linienkommandanturen

Königsberg, Danzig en Bromberg een eerste mededeeling, die de mogelijkheid van een vervoer van 2 legerkorpsen van Königsberg uit in de richting Mariënburg en van 2 legerkorpsen van de omgeving van Korsehen uit in de richting Thorn in uitzicht stelde.

Door ieder der Linienkommandanturen te Danzig, Bromberg en Posen moest worden zorggedragen voor de gereedstelling van ledig materieel ten behoeve van een legerkorps.

Te middernacht van den 16en op den 17en September ving het vervoer aan. Dagelijks liepen 40 treinen over elk der 2 beschikbare dubbelsporige lijnen. Aanvankelijk zouden rustperioden van 24 uur worden gehouden tusschen de transporten van de legerkorpsen onderling. Toen op den 20en door het hoofdkwartier van het 9e leger op bespoediging werd aangedrongen, werden die tusschenruimten tot ongeveer acht uur teruggebracht.

Aangezien de treinen gedeeltelijk op Russisch gebied zouden worden gelost, werden spoorwegtroepen vooruitgezonden, om zoo noodig de uitlaadgelegenheden te verbeteren.

Op den 28en September had het gros van het 9e leger zijn eersten opmarsch volbracht en werd de voorwaartsche beweging tegen den Weichsel aangevangen. In 14 dagen tijd werden, behalve talrijke verplegings- en munitietreinen, 765 troepentreinen vervoerd, een aantal, dat grooter is dan de helft der treinen, die benoodigd waren voor den opmarsch van het heele leger in 1870.

Niettegenstaande herhaaldelijk wijziging werd gebracht in de stations van bestemming, — voornamelijk tengevolge van met elkaar in strijd zijnde aanwijzingen, die door den Feldeisenbahnchef Ost, de Bahnbeauftragten en de Ausladekommissäre aan de Linienkommandanturen werden gegeven — verliepen de uitladingen over het algemeen vlot.

Bij het offensief van het 9e leger tegen den Weichsel had de dienst van aan- en afvoer met ontzaglijke moeilijkheden te kampen. Naar het boek vermeldt, hadden de Russen in vreedetijd opzettelijk den aanleg van verkeerswegen in het gebied W. van den Weichsel nagelaten, om een mogelijk voorwaarts dringen van Duitsche legers te bemoeilijken. Daarbij kwam nog, dat de spoorwijdte der Russische lijnen (met uitzondering van de lijn Warschau-Weenen) 1.524 M. bedroeg en er niet voldoende materieel in Duitsche handen was gevallen om exploitatie mogelijk te maken. Aangezien men van Duitsche zijde bovendien een tijdroovende overlading aan de grensstations wilde vermijden, werd aanstonds aangevangen met den aanleg van normaal spoorlijnen. Alhoewel de beschikbare spoorwegtroepen, geholpen door spoorwegpersoneel en eenige groote particuliere firma's, er in slaagden in onbegrijpelijk korten tijd enkelsporige verbindingen tot stand te brengen, kon niet worden voorkomen, dat deze reeds spoedig op bedenkelijke wijze werden overbelast. Behalve in talrijke ontsporingen en onvoldoende telegrafische en telefonische verbindingen (die nagenoeg steeds in gebruik waren voor de troepenleiding), vond de ingetreden stoornis voornamelijk

haar oorzaak in het optreden van de troepen zelf. Zonder voorkennis van de Bahnbeauftragten trachtte men alle mogelijke zendingen — zelfs die een andere bestemming hadden — in beslag te nemen.

Evenals in den aanvang op het Westfront geschiedde, werd rechtstreeks van den spoorwagen uit op de troepenvoertuigen overgeladen en liefst gedurende den nacht.

Zoodoende kwam het meermalen voor, dat het ontladen van een verplegingstrein 48 uren duurde. In dien tijd was het spoor versperd en werd, ten gevolge van de zeer onvoldoende inrichting van de aangelegen stations, een verder verkeer nagenoeg onmogelijk gemaakt.

Door verbetering van de stations en de bepaling, dat verplegings- en munitietreinen uitsluitend op aanvraag van de Bahnbeauftragten mochten worden afgezonden, trad half October verbetering in den toestand in.

De vernieling van de spoorbanen in Polen bij den terugtocht van het 9e leger naar Opper Silezië.

Reeds bij het begin van den opmarsch van het 9e leger in Zuid-Polen had het hoofdkwartier bevel gegeven om, met het oog op een mogelijken terugtocht, gelijktijdig met de herstelling van vernielde kunstwerken en bij alle nieuw aan te leggen werken, voorbereidingen te treffen voor hunne wedervernieling. De benoodigde springmiddelen moesten daarvoor ter plaatse worden neergelegd. Op den 5en October had het 9e leger den Weichsel bereikt en werden tot bescherming van den linker-vleugel verschillende omvangrijke vernielingen ten N. van het opmarsch-gebied uitgevoerd.

Toen op den 10en October een Russisch bevel in Duitse handen geraakte, waaruit duidelijk bleek, dat het plan bestond den Noordelijken vleugel over Warschau met zeer groote overmacht te omvatten, werd onmiddellijk aangevangen met grondige vernieling van alle van uit de richting van den vijand voerende wegen en spoorbanen tot zoo dicht mogelijk bij Warschau.

In den avond van den 26en October werd tot den terugtocht besloten en het was thans zaak de Russische legers zooveel mogelijk oponthoud te veroorzaken en op een afstand te houden. Bevelen tot uitvoering der vernielingen werden uitsluitend door het hoofdkwartier gegeven, waarbij nauwkeurig de grenzen van het te verwoesten gebied en de uren, waarop de werkzaamheden moesten aanvangen, werden aangegeven.

Zij werden door den Bahnbeauftragte aan de officieren van de spoorwegtroepen, die met de leiding waren belast, overgebracht. Bij de troepen bestond natuurlijk de neiging, om de beschikbare spoorwegen en spoorlijnen zoo lang mogelijk ten eigen bate aan te wenden; daarom werd in het algemeen bepaald, dat 6 uren vóór het tijdstip, door den legercommandant aangegeven, het geheele te vernielen gebied ontruimd moest zijn. Nauwe samenwerking tusschen de spoorwegtroepen en de

bedrijfsleiders was een eerste vereischte. Het is merkwaardig om te lezen, tot hoever de vernielingen zich bijvoorbeeld op de stations uitstrekten; alle beveiligings-inrichtingen, draaischijven, waterstations, locomotiefloodsen, werkplaatsen en goederenloodsen werden onbruikbaar gemaakt; geen wissel bleef liggen.

Een dergelijke grondige vernieling was noodig, omdat slechts weinige belangrijke kunstwerken in de baan voorkwamen, voor welke herstelling de Russen langen tijd noodig zouden hebben.

Inderdaad konden de Russen slechts zeer langzaam volgen en het doel, een inval in Opper-Silezië te beletten, totdat het 9e leger door hergroepering en versterking weder in staat zou zijn tot het volvoeren van een nieuwe operatie, werd ten volle bereikt.

Troepenvervoer vóór den veldtocht in Noord-Polen, einde 1914.

Voordat de troepen het rijksg gebied weder betraden, waren reeds alle voorbereidende maatregelen getroffen voor spoorwegvervoer van Opper-Silezië en de Poolse grensgebieden uit in de richting van Thorn. Enkele afdelingen van het XXe legerkorps werden, om verdere marschen te voorkomen, nog op Russisch gebied ingeladen. Alhoewel niet onbelangrijke vertragingen intraden, doordat eenige afdelingen te laat op het station van inlading aanwezig waren, door een ontsporing en door het storten van een onvoldoend bevestigd troepenvoertuig van een spoorwagen, bereikten de laatste onderdeelen op 10 November hunne bestemming.

Inmiddels waren in die omgeving van Oost-Pruisen uit van het Westelijke operatietooneel eenige versterkingen aangekomen. Door mededeelingen van officieren aan hunne familieleden waren deze laatste vervoeren reeds vóór aankomst in de plaats van bestemming bekend, zoodat de Chef van den Generalen Staf het noodig oordeelde, nogmaals op strenge geheimhouding van troepenverplaatsingen aan te dringen.

Op 11 November stond, dank zij het vermogen van het Deutsche spoorwegnet en de wijze, waarop men daarvan wist partij te trekken, het 9e leger ten Z.W. van Thorn voor een nieuw offensief tegen den Noordelijken flank van de, tengevolge van de aangebrachte vernielingen, slechts langzaam voortrukkende Russen, gereed, onder bevel van Generaal VON MACKENSEN.

Toen de strijd in Vlaanderen ongeveer midden November niet de gehoopte beslissing had gebracht, besloot de legerleiding na de slagen bij Yperen sterkere krachten van het West- naar het Oostfront over te brengen. Deze kwamen echter grootendeels eerst aan, toen de slag bij Lodz reeds was beslist en het doel van den veldtocht in Noord-Polen, het vernietigen van het Russische leger in de bocht van den Weichsel, dus niet was bereikt.

De regeling dezer vervoeren was grootendeels geschied volgens het voor de voornaamste lijnen nieuw ontworpen. „Militär bedarfszugsfahrplan”,

waarin de treinen met een snelheid van 40 K.M. waren ingelegd. Tusschen 13 November en 9 December werden in totaal 670 treinen van uit het Westen aangevoerd.

Voor een offensief optreden in Noord-Polen was het bestaande spoorwegnet, nog afgezien van de daarin aangebrachte vernielingen, weinig geschikt, zoodat besloten werd om smalspoorlijnen aan te leggen ten behoeve van den aan- en afvoer. De ondervinding, die men in de grootendeels moerassige terreinen en in dit jaargetijde hiermee opdeed, was in geenen deele in overeenstemming met hetgeen men er van verwachtte, zoodat de conclusie wordt getrokken, dat men in den bewegingsoorlog slechts dan tot den aanleg van smalspoorlijnen behoort over te gaan, wanneer normaal spoorlijnen *geheel* ontbreken.

In een mededeeling van Generaal LUDENDORFF aan het Reichsarchiv van Februari '27 wordt als reden van den aanleg opgegeven, dat het opperbevel de meening was toegedaan, dat de herstelling van de tijdens den terugtocht op Opper-Silezië aangebrachte vernielingen veel moeilijker zou zijn.

Blijkbaar heeft men die moeilijkheden overschat, want nog voordat de aanleg van de smalspoorlijn voltooid was, kon het bedrijf op de normaal spoorlijn Thorn-Lowitsch reeds worden hervat.

Vóór den winterveldtocht in Masuren 1914.

Eind 1914 was ook op het Oostfront de stellingoorlog ingetreden en begin Januari besloot het groote hoofdkwartier om nog 3 reserve-korpsen, die nog niet aan den strijd hadden deelgenomen en zich nog in de oefeningsplaatsen bevonden, benevens het XXIe legerkorps van het Westfront af, naar Oost-Prusen te zenden, ter versterking van het Oostleger voor een aanval tegen den Russischen Noordelijken vleugel.

Voor de keuze van de te volgen routes gaven de toestand en het vermogen van de spoorlijnen ten O. van den Weichsel den doorslag; deze zouden, ten einde de gereedstelling zoo snel en verrassend mogelijk te doen plaats hebben, weder tot haar maximum capaciteit moeten worden benut.

Van den 9en Januari af werden voorbereidingen getroffen voor gereedstelling van materieel en voor het inrichten der aan te wijzen inlaadstations; de uitlaadstations waren nog niet nauwkeurig vastgesteld.

Op den 29en Januari begon het vervoer van het XXIe legerkorps van de omgeving van La Fère uit, met dagelijks 30 treinen. Ongeveer op denzelfden tijd ving de verplaatsing van de reservekorpsen aan, waarvoor ook verschillende lijnen waren aangewezen. Alleen te Berlijn was een kruising niet te vermijden, zegt de S., aangezien men het XXIe legerkorps (actieve troepen) op den beslissenden Noordvleugel wilde inzetten en tevens te Berlijn van winteruitrusting moest voorzien. We zien hier dus ook weer het beginsel, om de vervoeren der groote onderdeelen zooveel mogelijk van elkaar gescheiden te houden.

Tusschen den Rijn en den Weichsel, waar het „Friedesfahrplan” in werking was, geschiedde de doorvoer met „Militärbedarfszüge”. Aan een ieder was de strengste geheimhouding opgedragen. Op stations, waar bijv. ten behoeve van de verpleging een halte werd gehouden, waren door de bevelhebbers ter plaatse maatregelen getroffen voor de afzetting. Door den Chef des Feldeisenbahnwesens was aan de spoorwegbesturen medegedeeld, dat van het plan van het vervoer onder geen omstandigheden mocht worden afgeweken. Toch werd, om zoo min mogelijk opzien te baren, ook ten O. van den Weichsel het publieke verkeer *niet* stopgezet.

Het vervoer van het XXIIe legerkorps verliep zonder eenige stagnatie op de spoorlijnen in het bezette gebied.

Op den 3en Februari 's avonds reed ten W. van het station Kowitz (Oost-Pruisen) een troepentrein op een anderen trein, die voor onveilig signaal had gestopt, waardoor de machine en 20 wagens ontspoorde. Aangezien de Linienkommandantur DANZIG vermoedde, dat na ± 2 uur weder één spoor zou kunnen worden bereden, werd volstaan met aan den aangrenzenden Linienkommandantur STETTIN te verzoeken, om de volgende treinen voorloopig op te houden.

Van een omleggen van het vervoer werd afgezien, ook omdat de daarvoor allereerst in aanmerking komende lijn langs de Pommersche kust niet voor nachtdienst was ingericht.

De opruimingen, om één spoor berijdbaar te maken, vorderden echter ± 5 uur, hetgeen tengevolge had, dat de storing niet alleen in het geheele rijksgebied, maar tot in het beginpunt La Fère hinderlijk merkbaar werd. In de directie Sedan bedroegen de vertragingen tot 13 uur, terwijl de doorvoer van het ledige materieel eerst weder den volgenden morgen 11.30 kon worden voortgezet.

Afgezien van eenige geringe vertragingen, verliepen de vervoeren der reservekorpsen, totdat de Weichsel werd bereikt, nagenoeg volgens het plan. Bijzondere moeilijkheden ondervond men bij den afvoer van het ledige materieel, alsmede bij den dienst van aan- en afvoer. De enkel-sporige lijnen in Oost-Pruisen konden in het algemeen slechts met een interval van een uur tusschen de treinen worden bereden, zoodat, met het oog op snelheid, geen vrije periode was genomen; de meeste stations hadden onvoldoende capaciteit, hetgeen tengevolge had, dat tal van treinen tijdelijk op minder belangrijke zijlijnen moesten worden opgesteld.

Verplegings- en munitietreinen werden vaak aan troepentreinen ge-
haakt. Het is begrijpelijk, dat het herhaaldelijk noodig bleek van de getroffen regeling af te wijken en dat het welslagen van dezen opmarsch grootendeels te danken was aan de voortvarendheid en het initiatief van de betrokken Linienkommandantur en de eensgezinde medewerking van het spoorwegpersoneel.

Reeds onmiddellijk nadat de laatste troepen te bestemder plaatse waren, moesten weder nieuwe verplaatsingen worden bewerkstelligd. In

Februari alleen werden nog 525 treinen uit Polen en de aangrenzende rijksgeschieden naar Oost-Pruiſen gevoerd ¹⁾. De grootste moeilijkheden bezorgden de kleinere onderdeelen, die los van eenig verband uit alle mogelijke richtingen van het rijk uit naar verschillende bestemmingen moesten worden gebracht. De voorbereiding en de uitvoering dezer door elkander loopende vervoeren is veel bezwaarlijker zegt Schrijver, dan de regeling van den gesloten opmarsch van verscheiden legerkorpsen.

Toen het gedurende de operatiën noodig bleek, het bedrijf op het geheele Oost-Pruiſische net weder te hervatten, deden zich tal van moeilijkheden voor tengevolge van de vele vernielingen, die de vijand steeds daarin aanbracht en bovendien door de zeer slechte weersgesteldheid, zoodat tenslotte een aanhoudende overbelasting van alle lijnen en stations ten O. van den Weichsel gedurende langen tijd haar nadeeligen invloed deed gevoelen.

Slot.

In het 5e Hoofdstuk geeft S. nog een kort overzicht van hetgeen de spoorwegen in 1914 en begin 1915 hebben verricht en van de wijze, waarop zij er in zijn geslaagd, om aan de gestelde eischen te voldoen en komt tot de conclusie, dat het schitterende verloop der vervoeren, benoodigd voor de mobilisatie en den daarop volgenden opmarsch van het leger, slechts te danken was aan eene gedurende tientallen van jaren getroffen zorgvuldige voorbereiding door den Generalen Staf, het Reichseisenbahnamt en de Eisenbahnverwaltungen.

Uit de in het boek voorkomende beschrijvingen blijkt, n.m.m. bovendien, dat de leiding op spoorweggebied er meestentijds op gelukkige wijze in is geslaagd, om de vele moeilijkheden op te lossen, waarvoor zij bij de regeling der niet in vreedetijd voorbereide vervoeren werd gesteld, zich daarbij, los van bindende voorschriften, aanpassende aan den toestand van het oogenblik.

Op boeiende wijze wordt in het besproken werk een beeld gegeven van het vermogen en de voorbeeldige organisatie van het Duitsche spoorwegbedrijf in 1914, alsmede van welke beteekenis dit geweldige hulpmiddel der strategie in handen van de legerleiding is geweest.

---

¹⁾ In totaal hadden in de maand Februari in het gebied van de Linienkommandantur Königsberg 3220 militaire transporten plaats.

Strategische Oorlogsvoorbereiding.

DOOR

B. VAN SLOBBE,
Kapitein van den Generalen Staf.

(Vervolg van bladz. 16.)

Eene Regeering komt er gemakkelijk toe, in vreedstijd het aangeven van de richtlijnen, langs welke in oorlogstijd de operatiën moeten worden gevoerd, over te laten aan den Minister van Oorlog (van Defensie).

Deze Minister toch is verantwoordelijk voor het beheer van het leger; alle militaire autoriteiten zijn aan hem ondergeschikt.

Slechts, indien zeer belangrijke wijzigingen in het wezen van de weermacht aanhangig worden gemaakt, vraagt de Regeering haar aandeel in de verantwoordelijkheid daarvoor.

Gewoonlijk hebben dergelijke vraagstukken een politiek (binnenlandsch) tintje. Zij worden door de politici meestal slechts terloops uit het oogpunt van de landsverdediging gezien.

De militaire programma's der politieke partijen spelen een belangrijke rol.

In bijzondere omstandigheden, b.v. wanneer een gevaar voor het land een dreigenden vorm aanneemt, slaagt men er wel in, het defensievraagstuk boven de politiek te verheffen. Dan dringt de Regeering er bij de Wetgevende Macht op aan, het nemen van die maatregelen, welke worden aangeduid als zijnde voor de veiligheid van het land beslist noodzakelijk, mogelijk te maken. De Regeering tracht dan deze noodzakelijkheid op meer of minder goede gronden te bepleiten. Zij kan echter zelf geen inzicht bezitten in de defensieaangelegenheden, indien zij niet, in overleg met den strateeg, het algemeen oorlogsplan heeft vastgelegd.

Zelfs kunnen in dat geval de meest bekwame militaire autoriteiten geen deugdelijk advies geven, ook al zou het feit, dat zij geen verantwoordelijkheid voor het krijgsbeleid dragen, van geen invloed op hun advies zijn.

Bemoeit de Regeering zich wellicht in enkele omstandigheden met de militaire zaken, op het gebied van het krijgsbeleid zet zij in vreedstijd over het algemeen geen schrede.

Zij gevoelt zich leek op dat terrein en laat daarom de operatiën liever aan de militaire heeren over. In zoover is dit standpunt juist, dat de zuiver militaire operatiën niet tusschen de Regeering en den strateeg mogen worden besproken, maar het algemeen oorlogsplan laat de feitelijke operatiën buiten bespreking.

Een andere reden, waarom de Regeering zich liever niet met het krijgsbeleid bemoeit, is gelegen in het feit, dat de Minister van Oorlog de verantwoordelijkheid ervoor opvoert en er bezwaar tegen heeft, dat een militaire autoriteit, die onder hem is geplaatst, rechtstreeks met de Regeering overleg pleegt.

In Frankrijk bemoeide gedurende den grooten oorlog de Minister van Oorlog zich herhaaldelijk met het krijgsbeleid. Bekend is de rol, die PAINLEVÉ heeft gespeeld bij het offensief van Nivelle in 1917.

30 Juli 1914 wenschte in Nederland de Ministerraad eenige wijzigingen te brengen in de Instructie voor den Opperbevelhebber; laatstgenoemde zou door deze wijzigingen verantwoordelijk worden aan den Minister van Oorlog in plaats van aan de Regeering.

Generaal SNLJDERS verklaarde op den grondslag der aldus gewijzigde instructie de betrekking van Opperbevelhebber niet te willen aangaan. Hij meende, dat de nieuwe bepaling (de Opperbevelhebber verantwoordelijk aan den Minister van Oorlog) aan den Opperbevelhebber de zoo dringend noodige zelfstandigheid onthield en hem verplichtte, zijne handelingen, maatregelen en bevelen te richten naar de inzichten van den Minister van Oorlog. Hij geeft den toestand, die door de wijzigingen zou ontstaan, zeer kernachtig aan met de woorden: „Zoodoende wordt feitelijk het Opperbevelhebberschap in de handen van den Minister gelegd”¹⁾.

Het lag dus niet aan de Regeering, dat de Opperbevelhebber, wat het Krijgsbeleid betreft, niet onder den Minister van Oorlog werd gesteld.

Men zou denken, dat het vraagstuk nu geheel was opgelost. Dit was geenszins het geval.

Naar aanleiding van opmerkingen, die bij het onderzoek van hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor 1916 in de afdelingen der Tweede Kamer waren gemaakt, antwoordde Minister BOSBOOM:²⁾

„Daar de buitenlandsche politiek behoort tot het beleid der Regeering en niet alleen tot dat van de ministers van Oorlog en van Marine, moest de verantwoordelijkheid van den O. voor het krijgsbeleid, dat onmiddellijk met de te volgen politiek in verband staat, ook tegenover de geheele Regeering worden vastgesteld. De verantwoordelijkheid van den O. jegens de geheele Regeering is derhalve beperkt. In alles wat buiten deze noodzakelijke beperking valt blijven de ministers van Oorlog en van Marine ook de volle verantwoordelijkheid dragen.

Dat ook ten aanzien van het krijgsbeleid en wat daartoe moet worden gerekend de ministers van Oorlog en van Marine in de eerste plaats de verantwoordelijkheid dragen, mag wel als vanzelf sprekend worden aangemerkt. Voor de wijze, waarop de O., als belast met de leiding van de landsverdediging, zijn taak vervult, zal steeds òf de minister van

1) C. J. SNLJDERS. „Het Opperbevel en de Politiek”. *Haagsch Maandblad* Juni 1924, blz. 636.

2) Oud-Min. N. BOSBOOM. „Regeering en Opperbevelhebber”. *Haagsch Maandblad* Augustus 1924, blz. 134.

Oorlog, voor zoover het de verdediging te land betreft, òf de minister van Marine, voor zoover het de verdediging ter zee betreft, verantwoordelijk zijn''.

Uit bovenstaande voorbeelden blijkt, dat het zelfs in tijden van oorlog en oorlogsgevaar moeilijk kan zijn den Opperbevelhebber ten aanzien van zijn krijgsbeleid te onttrekken aan het toezicht van den Minister van Oorlog.

In vreedestijd zal men er dus al zeer gemakkelijk toe komen aan den Minister van Oorlog de verantwoordelijkheid te laten voor het krijgsbeleid, voorzover dit bij de oorlogsvoorbereiding tot uiting komt.

Dit nu is — we merkten het reeds eerder op — beslist af te keuren.

Het is merkwaardig, dat schrijvers, die de verhouding tussehen Regeering en Opperbevelhebber zuiver aangeven, niet de volle consequentie van hunne meening tot uiting brengen.

Professor EIGEMAN zet in zijn artikel over de staatsrechtelijke positie van den Opperbevelhebber ¹⁾ deze verhouding duidelijk uiteen. In een ander Gidsartikel ²⁾ schrijft hij:

„Maar bovendien, het krijgsbeleid is geen op zich zelf staande militaire verrichting. Het is het uiterste middel, ter bereiking van het door de Regeering als geheel gestelde politieke einddoel, en staat als zoodanig in het nauwste verband met het door den Ministerraad vastgestelde buitenlandsche beleid. Zelfs wanneer wij een minister van landsverdediging hadden, belast met de portefeuilles van Oorlog en Marine beide, zou de oorlogstaak van den opperbevelhebber niet binnen de bemoeiingssfeer van deze administratieve autoriteit getrokken kunnen worden, omdat dit krijgsbeleid opgetrokken is binnen het kader van de, den opperbevelhebber door de geheele regeering gestelde algemeene politieke gedragslijn. De regeering, het kabinet in ganschen omvang, niet één minister of enkele ministers tezamen, geven het doel aan, hetwelk bereikt moet worden: de vraag of onze weermacht in actie moet komen, hetzij tot verdediging van het grondgebied van den Staat, hetzij tot handhaving der neutraliteit, staat in het nauwste verband met de internationale omstandigheden en binnen het raam van dit plan moet het beleid van den opperbevelhebber, instrument der regeering in den ruimsten zin des woords, worden beoordeeld. Deze taak behoort tot de competentie van den Ministerraad''.

Maar op het doel, dat moet worden bereikt, op de oplossing van het vraagstuk of de weermacht in actie moet komen, hetzij tot verdediging van het grondgebied, hetzij tot handhaving der neutraliteit berusten, in het nauwste verband met de internationale omstandigheden, de militaire plannen, die in vreedestijd moeten worden opgemaakt.

¹⁾ J. A. EIGEMAN. „De staatsrechtelijke positie van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht''. *De Gids* 1918, No. 12.

²⁾ J. A. EIGEMAN. „De staatsrechtelijke beteekenis van den tegenwoordigen Ministerraad en het beleid der buitenlandsche betrekkingen''. *De Gids* Nov. 1923, blz. 311.

Oud-Minister BOSBOOM, die, zooals uit zijn antwoord aan de Tweede Kamer bleek, ten aanzien van de verantwoordelijkheid van den Opperbevelhebber voor zijn krijgsbeleid een tweeslachtige opvatting had, schrijft over de verhouding Opperbevelhebber en Regeering o.a. het volgende: ¹⁾

„Ware oorlog onvermijdelijk geworden, dan kon het zelfs gebeuren, dat besluiten van strategischen aard, in verband met de eventueel daaraan verbonden politieke beteekenis, in den Ministerraad behoorden te worden genomen. Ik noem hier — onder uitsluiting van *force majeure* — b.v. het overschrijden der grenzen met ons leger, het aan den vijand overlaten van bepaalde landsgedeelten, het terugvoeren van onze mobiele strijdkrachten naar het hart des lands”.

Neemt men deze besluiten van strategischen aard eerst wanneer oorlog onvermijdelijk is geworden, dan verhindert men het opmaken en uitvoeren van militaire plannen in vreedstijd; dan kan men de strijdkrachten niet anders dan onvoorbereid in den strijd werpen.

Het vraagstuk, of de Regeering zich in vreedstijd al of niet met de defensie moet bemoeien, is ook uit een ander oogpunt van zeer groot belang.

Indien de Regeering het in bevestigenden zin oplost en, in overleg met een, wat betreft dit overleg, van den Minister van Oorlog onafhankelijke militaire autoriteit, het algemeen oorlogsplan vaststelt, dan wordt de zorg voor de defensie in den goeden zin van het woord Regeeringszaak. Dan stelt de Regeering hare eischen en dan verneemt zij, wat de strateeg beslist noodig acht om aan die eischen te kunnen voldoen. Dan heeft een ieder de verantwoordelijkheid, die hem toekomt.

Om tot dien juisten toestand te komen, is het noodig, dat in de *vredeinstructie* van de bedoelde militaire autoriteit het recht wordt vastgelegd om van de Regeering richtlijnen voor de oorlogvoering te verlangen en om bij het vaststellen ervan te worden geraadpleegd.

Dan kan de weermacht in goede banen komen, omdat zij dan wordt geschikt gemaakt voor de taak, die haar is aangewezen. Dan zal het mogelijk zijn maatregelen te nemen om in oorlogstijd de krachten van het land zoo intensief mogelijk te benutten in den strijd.

De vraag rijst of men wel een oorlogsplan, waarop de operatieontwerpen en concentratieplannen worden gebaseerd, kan opmaken. Zulk een oorlogsplan toch wordt door de Regeering gegeven. En daar de Ministeries elkander in een vrij snel tempo kunnen opvolgen, zal in een betrekkelijk korten tijd het plan achtereenvolgens afhankelijk zijn van de inzichten van meerdere groepen personen. Men loopt de kans, dat iedere nieuwe Regeering het bestaande oorlogsplan door een ander vervangt, daarbij al het door den strateeg verrichte werk ongedaan makend.

Dit is in theorie juist, maar in de praktijk behoeft men voor herhaalde wijzigingen van een met zorg samengesteld plan niet bevreesd te zijn.

¹⁾ Oud-Min. BOSBOOM. t.a.p., blz. 142—143.

Het oorlogsplan is gebaseerd op de houding, die men in een conflict zal aannemen, op de doeleinden, die men in de verschillende oorlogsgevallen wenscht na te streven en op de politiek-strategische constellatie. Voor een groot deel staat het plan dus in nauw verband met de richting, die het land in de buitenlandsche politiek volgt. De inzichten, die men op het gebied der binnenlandsche politiek heeft, doen betrekkelijk weinig ter zake.

De buitenlandsche politiek van een land moet langs bepaalde banen worden gevoerd, die slechts geleidelijk, in verband met de zich wijzigende internationale omstandigheden, van richting mogen veranderen. De kleur der verschillende Ministeries mag slechts een kleinen invloed op de buitenlandsche politiek uitoefenen.

Professor EIGEMAN wijst in zijn reeds aangehaald Gidsartikel¹⁾ op de wenschelijkheid en de mogelijkheid, dat de Minister van Buitenlandsche Zaken, zich onvoorwaardelijk gedekt wetende door den ganschen Ministerraad, het uitwendig staatsbeleid voert als „the concern of the nation as a whole”. In een noot geeft hij de volgende aanhaling uit de N.R.C. van 23 Mei 1923, Avondblad: „Hoe sterk deze gedachte leeft in het Engelsche volk, blijkt uit het feit, dat de diplomatieke medewerker van de Daily Telegraph, naar aanleiding van het optreden van BALDWIN als Eerste Minister, zegt, dat men zich te Berlijn, Parijs en elders zou vergissen, indien men van deze benoeming een wijziging in de buitenlandsche politiek zou verwachten. *Die politiek is niet die eener partij, doch die van de geheele natie*”.

In Duitschland, in Frankrijk, in België merken we hetzelfde op. Of in laatstgenoemd land katholieken en sociaal-democraten, dan wel liberalen en katholieken aan het bewind zijn, de oriëntering der buitenlandsche politiek verandert er niet door. Wat somtijds wel verandert, is de bereidwilligheid om voor de defensie offers te brengen. Dit wijst, indien de verhouding van het land ten aanzien van het buitenland ongewijzigd blijft, op gemis aan verband tusschen het doel en de middelen der defensie.

Ongetwijfeld kunnen de leden van een nieuwe Regeering, wat betreft het buitenlandsch beleid, persoonlijk een ander inzicht hebben dan hunne voorgangers, maar zij zullen dit niet ten volle tot uiting kunnen brengen, indien zij tenminste het land willen behoeden voor een windvaanpolitiek.

Hebben er in een land besprekingen plaats tusschen de Regeering en den strateeg, o.a. tot het vaststellen van de doeleinden in oorlogstijd na te streven, dan zullen deze besprekingen sterk onder den invloed staan der buitenlandsche politiek.

Bij het overleg tusschen Regeering en strateeg zal de laatste moeten aangeven, wat van de weermacht kan worden verlangd. Ook dat is niet aan snelle veranderingen onderhevig.

¹⁾ J. A. EIGEMAN. „De staatsrechtelijke beteekenis van den tegenwoordigen Ministerraad, enz.’’, blz. 316.

Men heeft in sommige landen gemeend een middel te bezitten om het algemeen oorlogsplan onafhankelijk te maken van de eventueel van elkander afwijkende meeningen der opeenvolgende regeeringen.

We brengen in herinnering de „Conseil supérieur de la guerre”, die in Frankrijk en de „Conseil supérieur de la défense nationale”, die in België vóór den grooten oorlog functioneerden.

Dergelijke defensieraden te bestemmen voor het vaststellen van het algemeen oorlogsplan is beslist af te keuren, daar dit moet geschieden door de verantwoordelijke personen, zijnde de Regeering en den Generaal, die in oorlogstijd met het opperbevel wordt belast.

Tegen het doen deelnemen aan de beraadslagingen door een enkelen, in het land in hoog aanzien staanden, Minister van Staat en door den Secretaris-Generaal van Buitenlandsche Zaken, bestaan geen bezwaren. Integendeel; de laatstgenoemde functionaris kan moeilijk worden gemist; hij is degene, die de schakel vormt, welke, wat het buitenlandsch beleid betreft, de opeenvolgende Ministeries moet verbinden.

Indien een lichaam, waarin, behalve de eventueele Opperbevelhebber, nog andere militairen zitting hebben, beraadslaagt over de leiding van den oorlog, dan wordt de eerstgenoemde voor een groot gedeelte uitgeschakeld en wordt hem verantwoordelijkheid, die hij in het algemeen belang moet dragen, ontnomen. Dan oordeelen personen, die geen verantwoordelijkheid bezitten, over de waarde van de weermacht en over het gebruik, dat van haar zal worden gemaakt. Dan is de eventueele Opperbevelhebber niet meer de adviseur van de Regeering, doch een van hare raadgevers.

Telt een oorlogs- of defensieraad, die is aangewezen om deel te nemen aan de besprekingen over de leiding van den oorlog, militaire leden, dan wijst dit erop, dat de Regeering huiverig is om zich te baseeren op de inzichten van één persoon.

De Regeering moet echter voldoende vertrouwen hebben in den strateeg om zich op diens inzichten te durven verlaten. Zij moet in oorlogstijd de hoogste belangen van het land in zijn handen leggen. Zij kan dan geen raad met de operatiën belasten.

Het mag dan ook niet voorkomen, dat in vreedestijd een oorlogsplan wordt opgemaakt, dat niet gegrond is op de inzichten van den eventueelen Opperbevelhebber, dat dus aanleiding kan geven tot operatiën, die door den strateeg, die de strijdkrachten van den Staat aanvoert, als ondoelmatig worden beschouwd.

Wij sluiten ons geheel aan bij onderstaande meening van Generaal SNLIJERS¹⁾.

„Het beleid der oorlogvoering (waaronder verder ook te verstaan: het militair beleid tot bescherming en gewapende handhaving der onzijdigheid) is een *probleem van persoonlijke aard*, den Opperbevelhebber ter oplossing toevertrouwd en van dat oogenblik door hem

¹⁾ C. J. SNLIJERS. t.a.p., blz. 629.

alleen op te lossen. Het welslagen dezer opdracht berust op zijne algemeene kennis en krijgskundige vakstudie; op zijn ervaring, doorzicht en menschenkennis. Het eischt van hem velerlei karaktereigenschappen en is slechts bereikbaar door de consequente en energieke uitvoering van een weloverwogen plan, *waarin zijn persoonlijkheid is neergelegd* en dat, met benutting van alle bruikbare gegevens, harmonisch is *opgebouwd uit zijn eigen inzichten en overwegingen*" (de laatste twee cursiveeringen zijn van mij).

Er is, behalve het feit, dat de buitenlandsche politiek, die niet met schokken kan worden veranderd, een overwegende stem heeft bij het bepalen van de houding van het land bij het uitbreken van conflicten, nog een andere reden, waarom men niet bevreesd behoeft te zijn, dat het oorlogsplan tengevolge van de verschillende inzichten van elkander opvolgende Ministeries herhaaldelijk zal worden gewijzigd.

De strateeg heeft op de totstandkoming van het plan een grooten invloed. Immers het plan is de brug tussehen de politiek, die in den oorlog zal worden gevoerd, en de militaire operatiën.

Het oorlogsplan zal moeten aangeven: het oorlogsdoel; de overeenkomsten, die met bondgenooten zijn gesloten; de wijze, waarop de krachten van het land in oorlogstijd zullen worden aangewend en de wijze, waarop in vreedstijd de voorbereiding voor deze aanwending zal plaats hebben. Het stelt den Opperbevelhebber de noodige middelen ter beschikking om het militaire doel van den oorlog te kunnen bereiken en geeft hem algemeene aanwijzingen om de operatiën te voeren in de verschillende gevallen, die zich kunnen voordoen.

Kan de oorlog zich uitstrekken over verschillende operatietooneelen, dan zal hun betrekkelijke waarde moeten worden bepaald, daar deze afhankelijk is van het oorlogsdoel en van overeenkomsten met andere mogendheden.

Het oorlogsplan zal er dus gecompliceerd kunnen uitzien. Voor verschillende gevallen zal het afzonderlijke gedragslijnen moeten aangeven. Een klein land, dat verlangt in den toestand te blijven, waarin het zich bevindt, en dat geen bondgenootschappen heeft gesloten, kan een vrij eenvoudig oorlogsplan opmaken.

Hierop komen we later terug.

Uit de inhoudsopgave van het oorlogsplan blijkt de rol, die de strateeg bij het vaststellen ervan heeft.

De strateeg, dat is dus degene, die in oorlogstijd met het opperbevel wordt belast, zal jarenlang dezelfde persoon zijn. Voor deze functie zal men den meest geschikten man nemen en hem zoo lang mogelijk behouden.

Vóór den grooten oorlog bleven in de meeste groote landen de Chefs van de Generale Staven zeer lang in hunne functie. Graaf von SCHLIEFFEN was van 1891 tot 1905 Chef van den Duitschen Generalen Staf. Zijn opvolger, Graaf von MOLTKE, bracht in 1914 de Deutsche strijdkrachten in het veld.

Hij, die de strijdkrachten van den Staat zal moeten leiden, moet — we hebben het reeds betoogd — zijne eigen inzichten bij de voorbereiding tot uiting kunnen doen komen. Het uitwerken van de plannen vordert zeer veel tijd.

Verwisselt men herhaaldelijk van Chef van den Generalen Staf, dan zou men de kans loopen, dat de militaire plannen veelvuldig ingrijpend zouden moeten worden gewijzigd, waardoor de strategische oorlogsvoorbereiding zeer zou leiden en waardoor een gevoel van onrust de weermacht zou binnen dringen. Bovendien zou het onmogelijk zijn, dat de toekomstige Opperbevelhebber het leger, vooral de leiders ervan, in zijne school vormde, hetgeen toch beslist noodzakelijk is.

Zoo dus de Ministeries elkander ook vrij snel zouden opvolgen, de strategie blijft, waardoor vastheid van lijn in het oorlogsplan wordt bevorderd.

Het oorlogsplan zal echter niet steeds ongewijzigd blijven. De internationale politieke toestand kan veranderen en daarmede kunnen de grondslagen van het oorlogsplan worden aangetast. Deze veranderingen zullen meestal geleidelijk en bijna nooit geheel onvoorzien plaats hebben. De Regeering dient tijdig het plan aan eene nieuwe bespreking te onderwerpen. Het kan ook voorkomen, dat bij het heengaan van den strateeg, die de verantwoordelijkheid droeg van de bestaande militaire plannen, zijn opvolger andere inzichten betreffende de plannen heeft en, teneinde deze te kunnen toepassen, wijziging van het oorlogsplan vraagt.

Deze wijzigingen zullen niet van ingrijpenden aard zijn, indien het oorlogsplan op logische wijze is ontstaan en indien de heengaande strateeg een zeer bekwaam man was, die geruimen tijd zijn functie bekleedde. Dan toch zal hij school hebben gemaakt. Zijn opvolger zal vermoedelijk iemand zijn, die tot zijn medewerkers heeft behoord en die, zoo hij al andere inzichten heeft, deze geleidelijk zal invoeren, zooals VON MOLTKE deed, toen hij VON SCHLIEFFEN als Chef van den Generalen Staf opvolgde.

Wordt de nieuwe functionaris gekozen in afwijking van een advies van den heengaanden strateeg, dan zal dit geschieden, omdat de Regeering geen vertrouwen heeft in de bekwaamheid van dezen laatste of zich met zijne inzichten niet kan vereenigen. In dat geval wil de Regeering de strategische oorlogsvoorbereiding opnieuw in behandeling nemen.

In 1911 ontwikkelde in Frankrijk ¹⁾ Generaal MICHEL, die was aangewezen om in oorlogstijd het opperbevel te voeren over de legers van het Oosten en Noord-Oosten, plannen, die diepgaande wijzigingen zouden brengen in de organisatie van het leger. De „Conseil supérieur de la Guerre” verwierp zijne denkbeelden. De Regeering onthief MICHEL van zijne bestemming als Opperbevelhebber in oorlogstijd. Men maakte

1) DE SELLIERS DE MORANVILLE. „Du Haut de la Tour de Babel”, Hoofdstuk II.

deze verandering mogelijk door tevens de organisatie van het opperbevel te herzien. De functies van Generalissimus en van Chef van den Generalen Staf werden in één persoon vereenigd. De rapporteur van de oorlogsbegrooting in de Kamer van Afgevaardigden verdedigde de maatregel o.a. met de volgende woorden:

„ . . . . Or, l'organisation actuelle du haut-commandement rend cette unité de vues difficile, sinon impossible.

D'un côté, le vice-président du conseil supérieur de la guerre, porteur d'une lettre de service qui en fait le généralissime à la mobilisation, de l'autre, sur un plan moins élevé, mais avec, néanmoins, la responsabilité de la préparation de la guerre, le chef d'état major général. Entre eux, rien de commun, ni l'origine, ni l'âme, ni le grade. Cependant des pouvoirs qui chevauchent.

Il faudrait que les deux hommes chargés de ces redoutables fonctions eussent même cerveau, même formation, même pensée pour avoir même action. Est ce possible?

Le résultat: le conflit, presque permanent, tantôt occulte, dissimulé sous la phaséologie diplomatique des rapports et des notes de service, tantôt éclatant brusquement en public. Une solution s'impose d'urgence.

Laquelle? Il n'y en a qu'une: créer l'unité de pensée et de direction, dès le temps de paix, en réunissant les fonctions de généralissime et de chef d'état-major général sur la même tête”.

Het is zeer terecht opgemerkt: hij, die de plannen opmaakt, moet deze ook uitvoeren; de chef van den Generalen Staf is degene, die in oorlogstijd de operatiën moet leiden.

De Generaal, die bij het uitbreken van een oorlog of bij het ontstaan van oorlogsgevaar met het opperbevel over de strijdkrachten van den Staat wordt belast, moet eene Instructie hebben, die zijne verantwoordelijkheid, zijne bevoegdheden en zijne rechten duidelijk aangeeft. Deze Instructie mag niet uitsluitend eene gezagsregeling zijn; zij moet de lijnen aangeven, waarbinnen de operatiën moeten worden gevoerd. Zij moet den Opperbevelhebber binden aan het oorlogsplan. Het is niet voldoende, dat hij dit plan heeft helpen opstellen.

De Regeering moet voorkomen, dat er misverstand kan ontstaan ten opzichte van de verantwoordelijkheden.

Indien het oorlogsplan niet goed is vastgelegd en niet als wil der Regeering aan den Opperbevelhebber wordt opgelegd, is het gevaar zeer groot, dat in den aanvang van den oorlog de Opperbevelhebber maatregelen neemt, die indruischen tegen de bedoelingen der Regeering.

In Augustus 1914 verlangde de Fransche Legerleiding van het Belgische Leger, dat het, tot den terugtocht gedwongen, op den linker-vleugel der geallieerden zou teruggaan. Had een Belgische Opperbevelhebber aan dit verlangen, dat op strategisch juiste gronden was gebaseerd, gevolg gegeven, dan zou hij gehandeld hebben tegen den wensch der Regeering.

Neemt de Opperbevelhebber maatregelen, die den oorlog een ander karakter geven dan de Regeering wenschelijk voorkomt of is de Regeering bevreesd, dat dergelijke maatregelen zullen worden genomen, dan zal zij geneigd zijn in te grijpen. Dit ingrijpen zal dan niet plaats kunnen hebben zonder dat de Regeering zich direct bemoeit met de zuiver militaire operatiën, die in uitvoering zijn of waarvan de uitvoering wordt voorbereid.

Zoodra de Regeering zich met de zuiver-militaire operatiën gaat bemoeien, worden de omstandigheden, waaronder de krijgsverrichtingen plaats hebben, veel ongunstiger.

Slechts, indien de strateeg, die is aangewezen om bij mobilisatie het opperbevel te voeren, in vreedstijd weet, wat de Regeering van hem bij een oorlog verlangt, kan een gezonde toestand bestaan.

Bij de indeeling der strategische oorlogsvoorbereiding zijn het inwinnen van gegevens van politieken en van strategischen aard (5), het vormen van eene weermacht (6) en het ontwikkelen van die organen, welke direct voor het gebruik der weermacht noodig zijn (7) genoemd vóór het opmaken der militaire plannen (8), omdat zij met de onderwerpen, die er aan vooraf gingen, grootendeels behooren tot het gebied der Regeering.

Bij de behandeling der genoemde onderwerpen is het gewenscht de militaire plannen eerst te beschouwen, daar zij op den inlichtingendienst, op de vorming der weermacht en op de ontwikkeling van den militair-aardrijkskundigen toestand een grooten invloed kunnen uitoefenen.

De strategische plannen (Mobilisatieplannen, operatieplannen, operatieontwerpen, concentratieplannen, enz.).

We wezen er reeds op, dat de strategische plannen, die beoogen de strijdkrachten onder zoo gunstig mogelijke omstandigheden tegenover den vijand te brengen en die het eerste optreden in den strijd in meer of mindere mate vastleggen, moeten worden ontworpen door en uitgewerkt op aanwijzing van den Generaal, die deze strijdkrachten in den oorlog zal moeten aanwenden.

De verschillende plannen houden ten nauwste met elkander verband.

Om dit verband in enkele lijnen te kunnen aangeven, moet eerst het verschil, dat verder tussehen operatieplannen en operatieontwerpen zal worden gemaakt, worden vastgesteld.

Indien de strateeg in vreedstijd weet, hoe hij in een oorlog op een bepaald front zijne strijdkrachten zal inzetten om tot den grooten slag te komen, indien hij dus strategisch aanvallend wensch op te treden en zijne eerste manoeuvre, hetzij in den grondvorm, hetzij reeds eenigszins ontwikkeld, heeft gekozen, kan hij een *operatieplan* opmaken, dat tot in vrij groote bijzonderheden kan worden uitgewerkt.

Het bekende plan „SCHLIEFFEN” ging uit van een groot opgezette omvatting. Aangegeven was, waar de legerkorpsen zich op verschillende tijdstippen zouden bevinden en wanneer vermoedelijk de groote ont-

moeting met den vijand zou plaats hebben. Door middel van den zeer sterken rechtervleugel kon de omvatting, afhankelijk van de omstandigheden, gedurende de operatiën verder worden ontwikkeld; de vorm van deze ontwikkeling was onder het oog gezien.

Het plan „VON MOLTKE”, dat in 1914 is uitgevoerd, ging eveneens uit van den wil den vijand te ontmoeten. Het had echter alle krachten terstond naast elkander geplaatst en dus de manoeuvre van huis-uit tot op de grens van de veerkracht uiteengerekt.

Beide plannen zijn zuivere operatieplannen.

Acht men het niet gewenscht bij het uitbreken van den oorlog tot het strategisch offensief over te gaan, dan is men tot op zekere hoogte afhankelijk van de handelingen van den tegenstander. Men blijft voorloopig in de verdediging en men kan de te volgen gedragslijn niet bepalen, vóórdat de bedoelingen van den vijand duidelijk worden.

Begin Augustus 1914 stond in Oost-Pruisen het 8e Duitsche leger met als taak de Oostelijke provinciën van Duitschland tegen een Russischen inval te beschermen en het offensief, dat Oostenrijk ondernam, te steunen.

Men kon niet strategisch offensief optreden, maar moest, althans aanvankelijk, wachten op hetgeen de Rus deed.

Het leger zou, indien de Russen met zeer sterke krachten Oost-Pruisen binnenrukten en tegelijk in de richting van Posen opdrongen, gedwongen worden achter den Weichsel terug te gaan. Zette de Rus weinig krachten tegen het 8e leger in, dan moest het, om de Oostenrijkers te helpen, zelf Rusland inrukken.

Gingen de Russen, zij het ook met overmacht, tegen Oost-Pruisen tot het offensief over op zoodanige wijze, dat alle kans op succes voor de Duitschers niet terstond was buitengesloten, dan zou men den strijd aanvaarden, daarbij gebruik makende van de omstandigheid, dat de Russische opmarsch vermoedelijk eene Duitsche operatie op de binnenlijnen zou veroorloven.

Men kon dus geen bepaald operatieplan vaststellen en dit geheel uitwerken. Wel kon men *operatieontwerpen* aangeven, die voor de verschillende gevallen als uitgangspunten konden dienen.

De moeilijkheden, die men ondervindt bij het vaststellen van een concentratieplan voor den strategischen verdediger, kunnen zeer groot zijn.

De strategische aanvaller heeft eene concentratie noodig, die moet passen bij het operatieplan. De strategische verdediger moet eene zoodanige concentratie kiezen, dat de verschillende operatieontwerpen elk voor zich onder zoo gunstig mogelijke omstandigheden in operatiën kunnen worden omgezet. Hij mag er dan ook wel met zorg voor waken, dat hij niet gaat behooren tot de zoekers naar het bekende schaap met vijf pooten.

Moet de aanvaller den moed tot wagen bezitten bij het inzetten der manoeuvre, de verdediger moet durven wagen bij het kiezen der

concentratie, indien hij wil voorkomen, dat zijne opstelling voor geen enkel geval te gebruiken is.

Na deze korte beschouwing over operatieplannen en operatieontwerpen, kunnen we het verband, dat tusschen de strategische plannen bestaat, aangeven.

Nadat het oorlogsplan voor de verschillende gevallen o.a. heeft vastgelegd, op welke bondgenooten men kan rekenen, de krachten, die beschikbaar zullen worden gesteld, de waarde der operatietooneelen, de wijze, waarop met bondgenootschappelijke troepen mag worden samengewerkt, of de strijdkrachten beslissend mogen worden ingezet, of de strateeg vrij is in de keuze van eenen eventueelen terugtocht, enz., kan de strateeg voor elk der gevallen opmaken: zoo hij aanvallend wil optreden, een *operatieplan met bijbehorend concentratieplan*; zoo hij zich aanvankelijk tot de verdediging wenscht te bepalen, een *concentratieplan met bijbehorende operatieontwerpen*.

Voor een groote mogendheid, waarvan de houding bij het uitbreken van een conflict in zijne omgeving niet twijfelachtig is, krijgt men dus voor elk der mogelijke oorlogsgevallen een stel plannen.

Tusschen deze stellen bestaat wellicht geen ander verband dan hetgeen er door de mobilisatieplannen en de vervoerplannen wordt ingebracht.

Het *mobilisatieplan* toch moet rekening houden met de verschillende oorlogsgevallen, met den tijd, waarbinnen men de concentratiën meent te moeten uitvoeren, met de gevaren, die in den vorm van een overval dreigen, met de vervoeren, terstond voor de concentratiën noodig.

De *vervoerplannen* moeten zoodanig zijn ontworpen, dat men uit de mobilisatie snel tot een of andere concentratie kan overgaan. Zij moeten dus rekening met elkander houden en eventueel in elkander kunnen overgaan.

De Deutsche concentratie van 1914 was, in haar geheel beschouwd, te star. In de mémoires van VON MOLTKE¹⁾ vinden we de gebeurtenissen opgeteekend, die onmiddellijk na het afkondigen der mobilisatie in het paleis van den Duitschen keizer plaats hadden. Uit onjuiste mededeelingen van den Duitschen gezant te Londen had men opgemaakt, dat Engeland de neutraliteit van Frankrijk wilde waarborgen. De keizer wilde nu, dat het geheele Deutsche leger tegen Rusland zou worden ingezet. VON MOLTKE gaf te kennen, dat dit onmogelijk was. Met groote moeite kon hij tenslotte den keizer ervan overtuigen, dat de Deutsche opmarsch, die met sterke krachten tegen Frankrijk, met zwakke krachten tegen Rusland was gedacht, planmatig moest verlopen, wilde men niet de rampzaligste verwarring stichten. VON MOLTKE zeide den keizer, dat het na afloop van de concentratie mogelijk zou zijn, zooveel krachten als men maar wilde naar het Oosten te

¹⁾ HELMUTH VON MOLTKE. „Erinnerungen, Briefe, Dokumente 1877—1916“, blz. 19 e.v.

brengen, maar dat aan den opmarsch zelf niets mocht worden veranderd, anders zou hij de verantwoordelijkheid niet op zich nemen.

Er was dus in Augustus 1914 in Duitschland slechts één plan, dat onherroepelijk op de mobilisatie volgde. Het vervoerplan, dat bij de concentratie behoorde, kon niet in een ander worden omgezet.

De gebeurtenissen van Augustus 1914 in Oostenrijk-Hongarije geven het belang van soepele vervoerplannen, bij de verschillende concentratiën behorend, zeer duidelijk aan.

De Oostenrijk-Hongaarsche Generale Staf had twee concentratieplannen opgemaakt. Plan B tegen Servië en Montenegro zou ongeveer twee vijfden van de veldtroepen inzetten. Plan R, geldend voor een oorlog tegen Rusland, Servië en Montenegro, moest tegen Rusland drie vijfden der veldtroepen brengen, tegen Servië en Montenegro een minimum groep van 3 legerkorpsen en enkele divisiën en brigades inzetten en 4 korpsen en 2 cavaleriedivisiën in reserve laten.

Men dacht aanvankelijk, dat Rusland buiten het conflict zou blijven en gelaste daarom 26 Juli de gedeeltelijke mobilisatie, behorende bij concentratie B.

31 Juli werd de algemeene mobilisatie gelast. Het bleek noodig, de concentratie R uit te voeren. De troepen, voor het geval B tegen Servië en Montenegro bestemd, waren reeds daar of werden erheen vervoerd. Dus kon de concentratie R niet rechtstreeks worden uitgevoerd. Duitschland deed intusschen een dringend beroep op Oostenrijk om tegen Rusland bijna alle krachten in te zetten.

Een klein gedeelte der naar het Zuiden gezonden troepen kon nog worden aangehouden en terstond naar het Noorden worden vervoerd.

Het grootste gedeelte der, volgens concentratie R niet voor het Zuiden bestemde troepen, die reeds in die richting waren gezonden, moest eerst deze concentratie voltooien. Het vervoer van deze troepen naar Galicië kon eerst 18 Augustus aanvangen en was eerst 8 September geëindigd.

De voorbeelden spreken zich uit voor de wenschelijkheid om de vervoerplannen der legers van groote mogendheden soepel te houden, ofschoon deze landen, wanneer zij mobiliseeren, zullen weten, wie hun tegenstander is en welk oorlogsgeval intreedt.

Landen, wier politiek kan meebrengen, in een conflict, dat om hen heen uitbreekt, neutraal te blijven, kunnen niet volstaan met het uitwerken van plannen voor verschillende oorlogsgevallen.

Zij moeten eene *neutraliteitsopstelling* hebben voorbereid. Dat is dus eene, uit de mobilisatie snel in te nemen opstelling, die in staat stelt, de onzijdigheid te handhaven en die dus gemakkelijk een eenigszins verspreiden vorm zal aannemen. Uit deze neutraliteitsopstelling moet men snel kunnen overgaan tot een der bij de oorlogsgevallen behorende concentraties, die voor den strategischen verdediger weder afwachtingsopstellingen zijn.

Ook moeten de laatstbedoelde concentraties onmiddellijk op de

mobilisatie kunnen volgen, voor het geval, dat het land terstond in den oorlog wordt betrokken.

De mobilisatie staat bloot aan een vijandelijken overval en moet dus worden gedekt. Ook de concentratie, die op haar volgt, heeft beveiliging noodig.

Dekkingsplannen dienen dus te worden opgemaakt, waarbij vooral de beveiliging tegen luchtaanvallen goed moet worden verzorgd.

De *luchtverdediging* zal veelal moeilijkheden opleveren.

Aanvankelijk moet de mobilisatie, die zich over een groot gedeelte van het land zal uitstrekken, worden beveiligd. Daar zij eerst wordt bevolen, wanneer gevaar dreigt, zal terstond bij de afkondiging ervan de luchtverdediging gereed moeten zijn. Zoodra de troepen worden vervoerd naar de neutraliteitsopstelling of naar eene concentratie, moet de luchtverdediging eerst, behalve het mobilisatiegebied, het vervoer en daarna het vervoer en de nieuwe legering en ten slotte alleen deze laatste beveiligen. Van de niet voor het hart des lands bestemde afweermiddelen moet dus een zeer economisch gebruik worden gemaakt. De verschillende gevallen, die zich kunnen voordoen, moeten grondig worden voorbereid.

Ten behoeve van de dekking en ook om den eigenlijken vijandelijken opmarsch te vertragen, kunnen in terrein, dat wordt prijsgegeven, vernielingen noodig zijn. *Vernielingsplannen*, afhankelijk van de concentraties met de bijbehorende operatieontwerpen, dienen te worden uitgewerkt; improviseeren kan men eene afdoende vernieling van het terrein niet.

Voor het samenstellen van operatie- en concentratieplannen heeft men verschillende gegevens noodig, o.a. betreffende de mogelijke tegenstanders.

Zijn de plannen opgemaakt, dan zullen inlichtingen in staat moeten stellen hen aan te vullen. Bij het intreden van het geval, waarvoor een plan is gemaakt, kunnen gegevens niet worden ontbeerd om vast te stellen of men zich een juist beeld van den toestand heeft gevormd en om de operatiën, in het plan voorzien, verder te kunnen ontwikkelen.

Een strategische verdediger, die in een concentratie met verschillende operatieontwerpen moet afwachten tot hij een beeld krijgt van de handelingen des vijands, is geheel afhankelijk van inlichtingen.

De *inlichtingenplannen*, behorende bij de gevallen, moeten worden uitgewerkt. Aangegeven wordt, wat men reeds in vrede tijdstijd wenscht te weten.

Het in werking treden van meerdere organen van den inlichtingendienst bij het dreigen van gevaar en de verscherping van den dienst bij het uitbreken van den oorlog moeten uitstekend zijn georganiseerd. De gegevens, die men dan verlangt en de middelen, die ter verkrijging ervan zullen worden aangewend, moeten nauwkeurig worden bepaald.

Uit bovenstaande beschouwingen valt af te leiden, dat het opmaken van strategische plannen een tijdroovend werk is.

Men kan wel in korten tijd een plan aangeven, dat goed schijnt aan te sluiten bij het algemeen oorlogsplan, maar zulk een plan zal in de praktijk ondeugdelijk blijken, indien het geen rekening houdt met de onderlinge krachtsverhoudingen, de vermoedelijke plannen van den tegenstander, het vestingstelsel, de actie der bondgenooten en vooral met het terrein en indien het niet met voldoende snelheid kan worden ontwikkeld uit de eraan voorafgaande opstelling, die weder met andere gevallen rekening moest houden. En is het plan op al de aangegeven factoren gebaseerd, dan is het nog van geringe waarde, indien het niet is uitgewerkt, indien niet de bijbehorende vervoer-, dekkings-, inlichtingen- en vernielingsplannen zijn opgemaakt.

Alle plannen moeten zooveel mogelijk aan de praktijk worden getoetst.

Stafoefeningen en *manoeuvres* moeten toonen in hoeverre de plannen kunnen worden uitgevoerd, moeten worden aangevuld of gewijzigd. Verkenningen moeten zooveel mogelijk gegevens verschaffen van het terrein, waar de operatiën, voorzien in het operatieplan of de operatieontwerpen, zullen plaats hebben.

(Wordt vervolgd).

VERBETERING.

In het eerste gedeelte van dit artikel is een onjuistheid ingeslopen. Op blz. 2 moet inplaats van „Conseil supérieur de la guerre” gelezen worden „Conseil supérieur de la défense nationale”. Het was echter de eerstgenoemde, over wien wij op blz. 3 de opmerking maakten, dat hij de operatieplannen in bespreking nam. v. S.

Voorbeeld van de wijze van ontstaan van een vuurplan bij de verdediging

(met schets)

DOOR

D. J. GORTER,

Majoor der Infanterie.

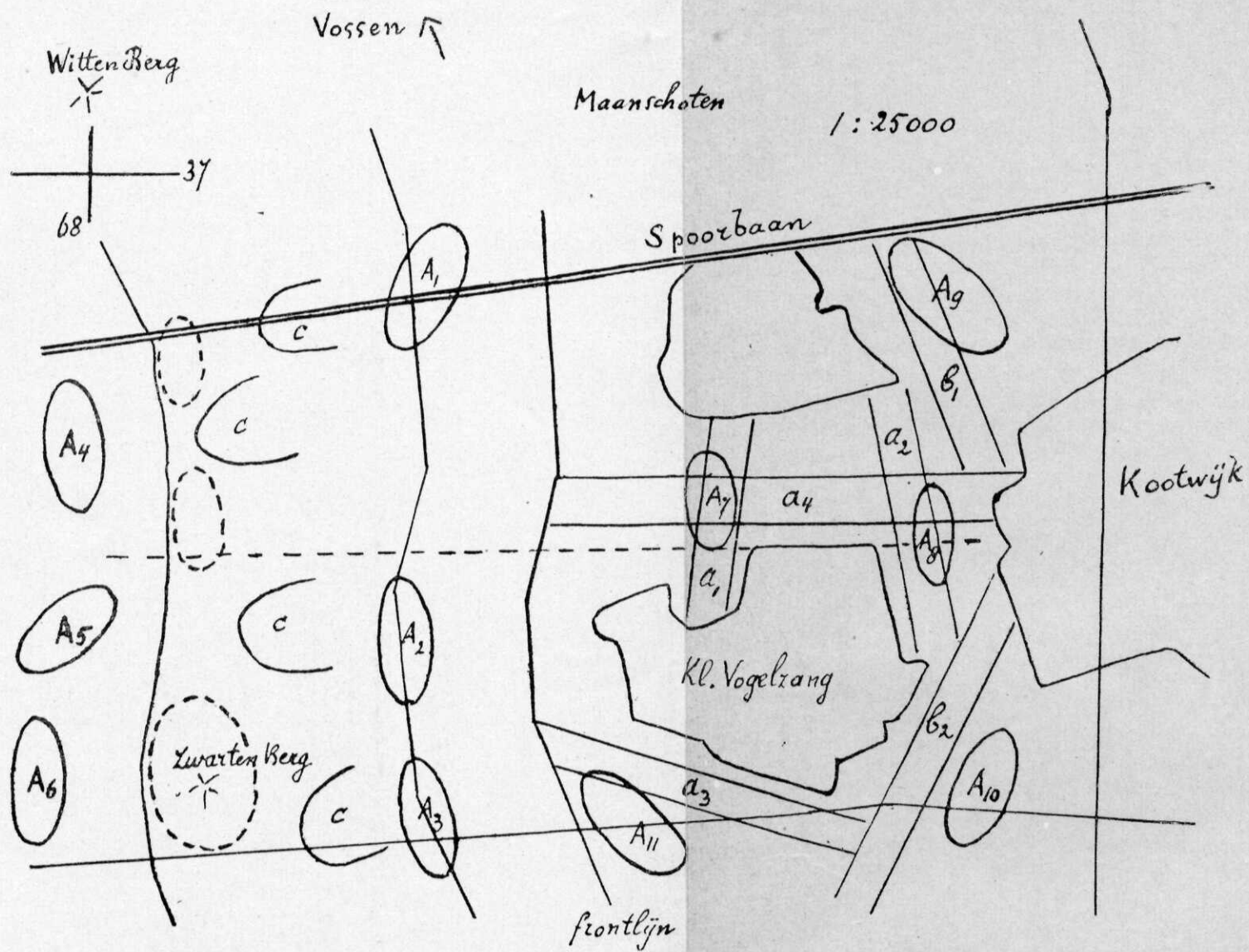
In het onderstaande wordt slechts bedoeld, een beschouwing te geven over een wijze, waarop het vuurplan van een regiment infanterie in de verdediging kan worden opgebouwd, meer niet, en zulks onder verwijzing naar de betreffende punten van de nieuw verschenen Aanwijzingen voor de Opleiding der Infanterie, Hoofdstuk III „Het Regiment”. (hieronder aangeduid als Aanw. Reg.).

Men verwachtte dus niet een uitvoerigen, tactischen opzet; alleen het noodige zal worden aangegeven om zich te kunnen indenken in den toestand. Trouwens, voor het beoogde doel (bespreking vuurplan regiment in hws) is dit ook niet noodig. Bij den aanval is het anders: hier wijzigt zich de toestand elk oogenblik en moet de manoeuvre zich steeds aanpassen aan dien oogenblikkelijken toestand; bij de verdediging als hier bedoeld blijft men ter plaatse, kan men den toestand vastleggen, is de manoeuvre voornamelijk een vuurmanoeuvre, al of niet gepaard met de beweging, en heeft men zich voor oogen te houden: hier is mijn stellingterrein, dat ik tot het uiterste moet verdedigen (pt. 7 Aanw. Reg.), dáár is de vijand, zóó is zijn toestand, waar zijn z'n beste naderingswegen, welke aanvalsmogelijkheden kan ik voor het front van het regiment (de divisie) van hem verwachten op grond van een redelijke beoordeeling van de tactische situatie (b.v. verrassende aanval, voorbereide aanval, over het geheele front of plaatselijk, op korten of langen termijn) en hoe moet ik mij met de beste kans op goed resultaat hiertegen gedragen?

Een behandeling als bovenbedoeld zou feitelijk op het terrein moeten plaats hebben; een verdedigingsoefening van een *kleinere* eenheid op de kaart is eigenlijk een absurditeit; men zou alleen mogen spreken van een kaartoefening als zij dient tot voorbereiding van een oefening in het terrein.

Onderstelling.

Onze van elders aangevoerde VI Div. zal nabij Kootwijk een stelling bezetten front West, ter weerszijden van den spoorweg Apeldoorn—Amersfoort (het versterkte 14 R.I. bezet het Zuidelijk deel), ten einde in aansluiting met neventroepen een nieuw front te vormen tegen uit het Westen aanrukkende vijandelijke troepen, die in de strook Nijkerk—Hoevelaken—Scherpenzeel in gevecht zijn met troepen der eigen partij,

welke laatste tot den terugtocht worden gedwongen. Men verwacht binnen niet te langen tijd een krachtig gesteunden vijandelijken aanval op dit nieuwe front. Er is minstens een etmaal beschikbaar voor voorbereiding, terwijl terreinverkenningen met de noodige voorzichtigheid mogelijk zijn.

Uit voorloopig divisiebevel:

a. *Opdracht 14 R.I.* (versterkt met een bat. 38 R.I.).

Verdediging van hws en standhouden met voorposten in het vak begrensd Noord door spoorbaan (inbegrepen), in welke lijn verband met 3 R.I., en Zuid door: lijn pl. 5 kunstweg Stroe—Harskamp, Zuidpunt bedekte terrein Kl. Vogelzang, Zuidpunt bedekte terrein Hoog Buurlo, in welke lijn verband met 2 R.I.

b. *hws.*

frontlijn: ..... Westrand Vossen—Westrand Maanschoten—Westrand bedekte terreinen aan spoorbaan en van Kl. Vogelzang—hoogte 26 .....
ruglijn: ..... landweg Remontedepot—pl. 74 spoorbaan—kaartlijn 1 .....

vps.

buitengrens: ..... Witten Berg, pl. 70 spoorbaan, Zwartten Berg .....

c. *Artillerie.*

I-7 R.V.A. zal 14 R.I. rechtstreeks steunen. ....

Men houde zich niet bezig met het meer of minder strategisch waarschijnlijke van het geval, noch met het feit, waarom de frontlijn hier gekozen is en niet elders. Men had b.v. ook een nadering in beschouwing kunnen nemen, waarbij stelling werd genomen om den vijand af te wachten.

Het is helder zomerweer en er is tijd en gelegenheid voor e.g. inschieten en waarneming.

Verondersteld wordt, dat de eerste voorloopige bevelen voor het opmarcheeren naar het stellingterrein door den D.C. reeds zijn gegeven (pt. 112 *Gev. Handl.*).

Wat doet nu de R.C. na ontvangst van dit nog geenszins uitvoerige bevel?

Er is tijd tot verkenning van het terrein van zijn regimentsvak.

Het geval van pt. 30 *Aanw. Reg.* is hier niet aanwezig. Tusschen de twee uitersten: 1e. het geheel ontbreken van den tijd van voorbereiding en 2e. het niet gebonden zijn aan tijd en vijand, liggen veel variaties.

In het eerste geval, dat zich voordoet b.v. bij een niet voorzien overgang van den aanval tot de verdediging, worden de vuurplannen — om het kortweg uit te drukken — opgebouwd van laag naar hoog, in het tweede geval van hoog naar laag.

In het meerendeel der gevallen, zooals het onderhavige, kunnen de kleinere eenheden niet geruimen tijd wachten tot een volledig bevel

van den hooger en chef is tot stand gekomen. Dan is het zaak, dat zoo spoedig doenlijk aan het werk wordt gegaan.

Dit wil niet zeggen, dat dadelijk de schop in den grond wordt gestoken door de kleinste onderdeelen zonder overleg, zonder idee van samenwerking, maar dat eerst dan aan het werk wordt gegaan, als het plan van verdediging van den R.C. bekend is. (Zelfs als de tijd zeer beperkt is, zie pt. 30 Aanw. Reg. .... vangen de werkzaamheden aan, „passende in het plan van verdediging van den R.C.’’). Anders zou ook de reinste anarchie ontstaan.

Terwijl nu de opmarsch der troepen naar hun stellingterreinen plaats vindt (pt. 31 en 34 Aanw. Reg.) ingevolge voorloopige bevelen (pt. 32 Aanw. Reg.), begeeft de R.C. zich met zijn ondercommandanten naar voren (pt. 33 Aanw. Reg.), niet om met hen een soort krijgsraad te beleggen, maar om het terrein te verkennen en, als gevolg van die verkenning, zijn verdedigingsplan in groote trekken mee te deelen en hen diensvolgens van bevelen te voorzien. In groote trekken; hoeveel hectaren beslaat niet het uitgestrekte terrein van zijn regimentsvak, waarvan hij niet alleen het voorterrein, doch ook het inwendige moet oezien met het oog op de verschillende mogelijkheden bij vijandelijken aanval; de *gedetailleerde* terreinverkenning zal moeten geschieden door bat.- en comp.-cn., die dan het terrein weer met andere oogen bekijken dan de R.C., waarover later.

Uit welk gezichtspunt beschouwt nu de R.C. het terrein?

Hij moet in de eerste plaats „het streven tot uiting doen komen om een vijandelijken aanval *vóór de frontlijn door vuur* tot staan te brengen”. Daar de tegenstander tot voorbij de frontlijn kan doordringen, „moet het nemen van maatregelen bevolen worden voor het voeren van de verdediging *binnen* de hws met het doel *door het vuur* den aanvaller daarin tot staan te brengen. Daartoe moet een stelsel van vuren worden voorbereid, dat de kracht van het vuur *vóór en binnen* de hws op de beste wijze tot haar recht doet komen”. (Gev. Handl. pt. 113). In het terrein van het Kootwijksche Veld, dat we aannemen als vlak en overzichtelijk, zal het mogelijk zijn, dat een groot gedeelte van de infanterie der hws, in het bijzonder met in de diepte gegroepede zware mitrailleurs, vuur *vóór de frontlijn* kan brengen.

Kan de R.C. de zorg voor de uitvoering van dit alles overlaten aan de B.Cn.? Neen, want die uitvoering zou dan den noodigen samenhang missen. De B.Cn. zouden herhaaldelijk met elkaar overleg moeten plegen, hetgeen in dit geval niet uitvoerbaar is. De R.C. moet den B.Cn. een positief houvast geven, opdat geen wrijving ontstaat als gevolg van verschillende inzichten dezer laatsten. Bovendien: de dracht der zware mitrailleurs is zóó groot, dat die van het ééne bataljon in het vak van het andere kunnen vuren: alweer een zaak, die te regelen is door den R.C. (pt. 57 Aanw. Reg.).

Onze vuren hebben ten doel, den vijand *vóór de frontlijn* tot staan te brengen, of, zoo hij doordringt, hem tot staan te brengen binnen de hws.

Is de frontlijn door den D.C. voldoende juist aangegeven? Neen, slechts in groote trekken: het is de taak van de troepencommandanten der infanterie, die lijn meer te precizeeren (zie noot bij pt. 114 *Gev. Handl.*). Zij moet zoodanig worden bepaald, „dat het onmiddellijk daarvóór gelegen terrein, zooveel mogelijk tot over een diepte van $\pm$ 500 M., door dichte frontale en vooral door elkaar kruisende flankerende en echarpeerende vuren¹⁾ kan worden bestreken” (pt. 8 *Aanw. Reg.*). Een tracé van de frontlijn in het hier te bezetten vlakke en vrij overzichtelijke terrein van het Kootwijkse Veld wordt nu door den R.C. na terreinoverzicht op de kaart aangegeven, en tegelijk de terreinstrook daarvóór ingeschetst, die hij bestreken wil zien door de met elkaar samenwerkende vuren van zijn troepen in de hws. Die strook heeft een beperkte breedte, omdat bij groote breedte, of wanneer de buitengrens van dit vuur niet zou zijn vastgesteld en dus door ieder ondercommandant die grens naar believen zou kunnen worden bepaald, de intensiteit van het vuur er onder zou lijden. In het hier behandelde geval zal die buitengrens vrijwel evenwijdig aan de frontlijn loopen; bij meer wisselvallige terreingesteldheid zal zij een onregelmatig verloop hebben.

Maar mag dan geen vuur gebracht worden op grooteren afstand? Zeer zeker, maar hiertoe is niet zulk een straffe coördinatie noodig tusschen de vuren der verschillende bataljons als bij de vuren vlak voor de frontlijn. De R.C. kan in dit opzicht de aandacht vestigen op bepaalde, van belang zijnde terreindeelen. In het hier behandelde geval, waarbij standhoudende voorposten vrij ijl voor de frontlijn zullen zijn opgesteld, die „in verband met de geringe sterkte de verdediging (hier) zullen voeren in steunpunten, die elkaar onderling zooveel mogelijk flankeren” (pt. 17 *Aanw. Reg.*), zal het gewenscht zijn om — behalve de zijgrenzen der steunpunten aan te duiden ter wille van de eigen artillerievuren in de tusschenruimten — ook aanwijzingen te geven omtrent aldaar te leggen mitrailleurvuren (pt. 40d en 47 *Aanw. Reg.*).

Ten slotte moeten in het *inwendige* van de hws. vuren worden georganiseerd.

Bezien wij dit inwendige, dan zien wij hier twee beboschte gedeelten, een Noordelijk bij de spoorbaan, een Zuidelijk om de hoeve Kl. Vogelzang, beide zich leenende voor het bieden van een taaie boschverdediging, zelfs nadat de vijand in het zijterrein mocht zijn doorgedrongen. Naar alle zijden kunnen deze gedeelten krachtig verdedigd worden, terwijl zich er tusschen een open strook bevindt. Oostelijk van de beboschte gedeelten bevindt zich wederom open terrein, dat door vuur van uit

¹⁾ Ik wijs hier op een verschil met de *Gev. Handl.*, waar in pt. 114 wordt gesproken van *infanterievuren* in plaats van *vuren* (*Aanw. Reg.*) en waar op die terreindeelen, die geen vrij schootsveld tot 500 M. hebben, die inf.vuren kunnen worden aangevuld en versterkt door art.vuren.

het bedekte terrein van Kootwijk kan worden beheerscht. (Zie pt. 12 Aanw. Reg.).

Het inwendige van de hws. vertoont dus een combinatie van bedekt terrein en open stukken, welke laatste zeer geschikt zijn om er „vuurstrooken” van zware mitrailleurs op te leggen, strooken, die den vijand „afgrendelen”, die hem beletten zich uit te breiden, terwijl in de bedekte gedeelten een taaie infanterieverdediging kan worden gevoerd (e.q. uit die bedekte gedeelten tegenstooten kunnen worden ondernomen). Bij de inrichting ter verdediging dier gedeelten kan het van platen voorziene artikel „Versterkte terreinvoorwerpen” van BREST VAN KEMPEN en WILSON, in *Mil. Spectator* van 1926, goede diensten bewijzen.

Het streven van den R.C. moet er steeds op gericht zijn, ook in andere terreinen dan het hier beschouwde, dergelijke strooken, volgens natuurlijke of kunstmatige terreinafscheidingen e.q. hindernissen, in het inwendige van de hws. vast te leggen. Die met vuur te beleggen strooken zullen de *grootte* mazen van het vuurnet vormen; daarbinnen zullen bataljons en compagnieën het fijnere werk verrichten en de *kleine* mazen van het net vlechten.

De R.C. brengt nu op de kaart die grootte mazen aan.

Wat betreft de *troepenindeeling*, heeft de D.C. reeds in verband met terreingesteldheid en breedte divisievak overwogen, hoeveel voorbataljons voor een krachtige verdediging van het Stroesche Zand en Kootwijksehe Veld noodig zijn en, dit aantal als grondslag nemende, het aantal voorregimenten en de verdeling in regimentsvakken vastgesteld.

De R.C. nu zal, met zijn ingeschetste kaart voor zich, een globale schatting opmaken van het aantal onderdeelen — en vooral van het aantal zware mitrailleurs — dat noodig is, om het door hem gedachte verdedigingsplan uit te voeren, en op dezen grondslag verdeelt hij de taken tusschen zijn bataljons, stelt hij de bataljonsvakken vast, gaat na, hoe hij zijn regimentsreserve zal samenstellen en op welke wijze deze aan de vuren zal deelnemen (pt. 115 en 116 Gey. Handl., pt. 11 tweede zinsnede Aanw. Reg.). De R.C. komt dus tot de troepenindeeling als consequent gevolg van het vuurplan, dat hij zich heeft voorgesteld; eerst wordt „im groszen Ganzen” het vuurplan bepaald en *als gevolg daarvan* de verdeling der krachten, die dit vuurplan moeten uitvoeren — en niet omgekeerd. Alzoo worden op de kaart de grenzen en strooken aangegeven als vermeld in punt 116, eerste zinsnede Gey. Handl.

Nadat de R.C. zijn onderdeelen op deze wijze heeft ingezet (in het behandelde geval zijn geen andere infanteriehulpwapens opgenomen dan zware mitrailleurs¹⁾) gaat hij na, welke artillerievuren van de

¹⁾ Om niet te uitvoerig te worden. Aangenomen is, dat de mitr.comp. is voorzien van de nieuwe affuit en het uitgeoorde 7.9 kaliber.

rechtstreeks steunende artillerie gewenscht zijn, om het afsluitingsvuur vóór de frontlijn te verlengen of te versterken. Wellicht is het aantal van deze gewenschte vuren grooter dan de artillerie kan leveren, doch dan wordt zoo mogelijk een volgorde van urgentie aangegeven; meestal zal rechtstreeks overleg worden gepleegd met den aangewezen afdeulingscommandant (pt. 58 Aanw. Reg.).

Daar „de vuren op de *grenzen* der bataljonsvakken oordeelkundig aan elkaar moeten sluiten”, treedt de R.C. ook hier regelend op (pt. 57 en 58 Aanw. Reg.).

Wat de *voorposten* betreft, de taak van deze is een eersten weerstand te vormen, die den vijand dwingt zich te ontwikkelen, hem in het onzekere latende omtrent de juiste ligging van de hws., waardoor hij reeds op dien afstand moeilijkheden zal ondervinden en verliezen zal lijden. Tot steun der voorposten kan de hws. weinig krachten geven, weinig infanterie en zware mitrailleurs, ten einde het vuur voor de frontlijn niet te verzwakken. De voorposten zullen hier b.v. slechts een drietal, in ruimte gescheiden, steunpunten kunnen vormen. In staat tot een zekeren weerstand in front, zijn deze echter kwetsbaar in de flank; de vijand zal daarom van de tusschenruimten profiteeren, om hen ten val te brengen. Om dit nu tegen te gaan, zullen die steunpunten elkaar onderling zooveel mogelijk moeten flankeren (pt. 17 Aanw. Reg.). Bovendien zal het gewenscht zijn, dat van de hws. uit in (en achter) de intervallen vuur wordt gebracht, om het vuursysteem der voorposten te completeeren, ook de artillerie.

Aan deze laatste vuren moet men groote waarde toekennen. Zij zijn minder doofbaar en vormen een zeer belangrijken steun.

Zoolang nog niets van de stelling gereed is, zullen de vp. een weerstandbiedende taak hebben. In een later tijdperk kan deze weerstandbiedende taak in een waarschuwend overgaan (pt. 23 Aanw. Reg.). Dit zal dan door den D.C. worden bevolen.

Wat de *regimentsreserve* aangaat zij opgemerkt, dat deze zooveel mogelijk mee moet werken aan het afsluitingsvuur vóór de frontlijn en verder een belangrijk aandeel zal hebben in de afsluitingsvuren in het inwendige van de hws. Bij het overwegen van de wenschelijkheid tot het doen voorbereiden van tegenstooten in het hier behandelde geval, moet wél in het oog worden gehouden, dat „slechts bij hardnekkige onbeweeglijkheid der verdedigingsorganen in de hws. het vuur tot zijn volle kracht kan worden ontwikkeld”.

In het hierboven geschetste is nu het eerstnoodige bij de verdediging, het vuurplan in engeren zin, gereed gekomen. Het moet thans in een bevel met schets worden belichaamd, opdat de B.Cn. aan het werk kunnen gaan en daarna de troepen zoo spoedig mogelijk met hun werkzaamheden kunnen beginnen.

Het vuurplan is echter hiermede nog niet compleet; overdacht en bevolen moeten nog worden de wijze van ontketening der vuren met

al den aanleve van dien (wijze van waarneming, wijze van overbrenging der waarneming door gebruik der verbindingsmiddelen, duur en intensiteit der te ontketenen vuren, enz.), de munitievoorziening, een verbindingsplan (om slechts *enkele* van de vele punten te noemen, vermeld in pt. 45 (en 39) Aanw. Reg.) — zaken, welke een afzonderlijke behandeling vereischen en die beter geleidelijk in aanvullende bevelen kunnen worden gegeven. Hoofdzaak is *thans*, dat aan het werk wordt gegaan. Later gaat de R.C. dan langs de verschillende bataljons om zich op het terrein van de uitvoering te overtuigen en c.q. de noodige wijzigingen (geen contre-ordres) aan te brengen.

Pt. 29 Aanw. Reg. zegt terecht, dat, daar het meestal niet mogelijk is, alle handelingen dadelijk in één bevel vast te leggen, men het algemeen verdedigingsbevel moet beschouwen als een *verzameling* van de *voorloopige bevelen*, gehouden *voor* en *na* de gehouden terreinverkenningen en tengevolge van deze aangevuld en verbeterd.

Het regimentsbevel zelf kan kort zijn, want alles, wat er zich toe leent, is op een schets verwerkt. Zoo gaat het ook met volgende bevelen, die zooveel mogelijk in tableauvorm en bijbehorende schetsen worden uitgegeven. Op die wijze wordt het lezen der bevelen vergemakkelijkt *en* bovendien het redigeeren ervan vereenvoudigd, doordat men de verschillende deelen, waaruit een (uitvoerig) bevel bestaat, gelijktijdig kan bewerken. De schets bevatte slechts de hoogst noodige topografische details; ter zijde worden aanvullende aanwijzingen gegeven, terwijl het benodigd aantal exemplaren wordt gehectografeerd of op andere wijze vermenigvuldigd.

Alzoo ontstaat het volgende bevel voor 14 R.I.:

I. *Opdracht.*

Verdediging van hws. en standhouden met vp. in vak, begrensd door . . . . . Zie schets.
Neventroepen: rechts 3 R.I., links 2 R.I.

II. *Stelling.*

a. *hws.*
frontlijn . . . . . Zie schets.
ruglijn . . . . . Zie schets.
b. *vps.*
buitengrens . . . . . Zie schets.

III. *Troepenindeeling.*

a. *hws.*
Bataljon spoorbaan: I-14 R.I. rechts.
Bataljon KI Vogelzang II-14 R.I. links.
Scheidingslijn . . . . . Zie schets.
Achtergrens voorbataljons: Oostrand bedekte terrein van spoorbaan en KI. Vogelzang.

b. vps.

I-38 R.I.; ep. op landweg Zwartan Berg. — Standhouden.

c. Reserve:

Bataljon Kootwijk: III-14 R.I. bezet Westrand Kootwijk.

IV. Vuurplan.

a. Afsluitingsvuur vóór de frontlijn (stormvuur) . . . Zie schets.

Aan dit vuur wordt ook deelgenomen door zw. mitrs. van bat. Kootwijk.

b. Vuur op groote afstanden (tot steun der voorposten):¹⁾

tusschen scheidingslijn en spoorbaan te geven door bat. Spoorbaan,
tusschen scheidingslijn en Zgrens reg.vak te geven door bat. Kl. Vogelzang.

c. Afsluitingsvuren binnen de hws. . . . . Zie schets.

afsluitingsvuur a₁ te geven door zw. mitrs. bat. Kl. Vogelzang.

„ a₂ „ „ „ „ „ bat. Kootwijk.

„ a₃ „ „ „ „ „ bat. Kl. Vogelzang.

„ a₄ „ „ „ „ „ bat. Kootwijk.

„ b₁ „ „ „ „ „ bat. Kootwijk.

„ b₂ „ „ „ „ „ bat. Kootwijk.

d. Vuur tegen luchtdoelen²⁾.

e. Vuur tegen vechtwagens²⁾.

f. Ondersteuningsvuren aan (van) nevenafdeelingen:

Onderdeelen:	Te verleen aan:	Te ontvangen van:
Bat. Spoorbaan	<p>a. rechternevenvak: in terrein N. van Spoorbaan tot lijn W.O. gaande door „Stroesche Zand”.</p> <p>b. linkernevenvak: in terrein voor Westrand Kl. Vogelzang.</p>	<p>a. rechternevenvak: in terrein Z. van Spoorbaan tot landweg N. van „Kootwijksche Veld”.</p> <p>b. linkernevenvak: in terrein Z. van Spoorbaan tot pl. 71 Spoorbaan.</p>
Bat. Kl. Vogelzang	<p>a. rechternevenvak: Zie b kolom 3.</p> <p>b. rechternevenvak: in Kootwijksche Zand tot N.rand Prins Hendrik Bosch.</p>	<p>a. rechternevenvak: Zie b kolom 2.</p> <p>b. linkernevenvak: in terrein voor W.rand Kl. Vogelzang.</p>

¹⁾ Op schets: vuren e.

²⁾ Dit vuur zal, als eischende een afzonderlijke behandeling buiten het kader dezer beschouwingen, niet besproken worden.

g. Artilleriesteun:

Aangevraagde afsluitingsvuren:¹⁾

vóór frontlijn: A¹, A², A³ . . . . . Zie schets.
 voor vps: A⁴, A⁵, A⁶ . . . . . Zie schets.
 in hws: A⁷, A⁸, A⁹, A¹⁰, A¹¹ . . . . . Zie schets.

V. Verbindingen.

R.C. met ep. B.Cn. en C.-vp. telefonisch, door zorg R.C.; ep. R.C. hoeve aan landweg Noord van Kootwijk; uitkijkpost R.C. Sk. West van Kootwijk.

Van elk bat. een officier-inlichter en 3 ordonnansen bij ep. R.C.

Elk bat. formeert een ordonnansenketen van ep. B.C. naar ep. R.C.

Elk voorbataljon detacheert een officier-inlichter en 3 ordonnansen bij ep. nevenbataljon.

Volledig verbindingsplan volgt.

De B.Cn. kunnen nu aan het werk gaan. Ze zijn in het bezit van een opdracht in den vorm van een vuurbevel, waarin de afsluitingsvuren vóór de frontlijn, de vuren in het inwendige van de hws., de vuren op groote afstanden, op het terrein zijn aangegeven. Zij zien hun vak afgebakend; zij weten, met welke vuren zij hun buurman moeten ondersteunen en op welke vuren van hun buurman zij kunnen rekenen; zij weten, op welke wijze de regimentsreserve aan de vuren deelneemt en welke artilleriesvuren door den R.C. zijn aangevraagd.

Thans moeten zij de vuurkrachten, waarover zij beschikken, *oordeelkundig gecombineerd*, in werking stellen om aan hun vuuropdracht te voldoen. Zij moeten het vuurnet, waarvan de R.C. slechts de *grote* mazen aangaf, completeeren.

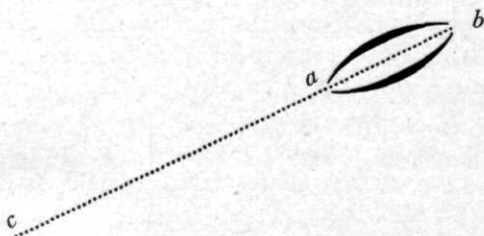
De regeling van dit alles kunnen zij wederom niet overlaten aan hun ondercommandanten. Het is verkeerd, het voor hun bataljon pasklaar gemaakte regimentsbevel vrijwel in denzelfden vorm zonder meer aan de ondercommandanten mee te deelen, en verder de C.Cn. en de C. Mitr. Comp. maar hun gang te laten gaan — neen, zij moeten hierbij, evenals de R.C., een regelende en combineerende taak vervullen, want — zooals Commandant GÉRIN zegt: er is geen vuur van geweren en lichte mitrailleurs alleen, geen vuur van zware mitrailleurs alleen, geen vuur van verdere hulpwapens en van artillerie alleen, doch er is *één* vuur, waaraan alle wapens, elk naar zijn karakter, harmonisch moeten meewerken, en het is de taak van elken commandant, om het vuur te combineeren van de verschillende wapens, waarover hij de beschikking heeft.

Wat doet nu de B.C.? Hij houdt zich in de eerste plaats bezig met de zware mitrailleurs.

¹⁾ Tegenvoorbereidingsvuren p.m.

Waarom? Hiertoe herleze met het artikel van den Majoor VAN DER VIJVER in de Februari-aflevering 1927 van dit tijdschrift, waarin o.a. als resultaat van voorafgaande beschouwingen over het hedendaagsche wapengebruik in de verdediging op blz. 76 staat aangegeven: „Daar de infanterie de verdediging in de eerste en voornaamste plaats voert met het vuur, vormen de zware mitrailleurs de kern van den verdedigingsstrijd. Hun opstelling vormt den grondslag voor de groepeerings der overige onderdeelen” (Zie ook pt. 57 Aanw. Reg.).

De B.C. dient zich dus — met C. Mitr. Comp. — eerst de vraag voor te leggen: waar moeten de zware mitrailleurs worden opgesteld? Om deze vraag te kunnen beantwoorden, moet men zich wederom eerst afvragen: op welke terreindeelen wenscht men, dat de *projectielen* terechtkomen (hieronder natuurlijk te verstaan niet alleen de terreindeelen, waar de projectielen *neerkomen*, doch ook de *bestreken zônes*). Dáár is het, dat de vijand getroffen moet worden; het punt, waar de projectielen vandaan komen, is van secundair belang. Men moet dus eerst, om het zoo eens uit te drukken, de projectielen plaatsen, b.v. in

een terreinstrook *ab*, om daarna ergens op het verlengde van de lijn *ba* het punt *c* te bepalen, waar de mitrailleur in stelling zal komen. (Men ziet wel eens de omgekeerde werkwijze volgen). De vorm van het terrein volgens de lijn *ac* moet natuurlijk zoodanig zijn, dat ook werkelijk het deel *ab* onder vuur kan worden genomen. Het terrein van het Kootwijkse Veld is in dit opzicht gunstig.

De B.C. zal nu bij de plaatsing der verschillende elkaar kruisende vuurbundels zijner mitrailleurs *die* punten *c* op de lijn *ba* als stellingspunt kiezen, die de meeste voordeelen bieden. En welke punten zijn dat? Degene, welke vlak bij de frontlijn liggen of die, welke vèr van haar zijn verwijderd? Zonder twijfel de laatste, want de zware mitrailleurs met hun vaste ondersteuning kunnen ook tot op groote afstanden dichte en juiste vuren brengen. We moeten met onze nieuwe affuit hiervan profiteeren. Niet juist is het, ze kwetsbaar in voorste lijn op te stellen; zij toch vormen het vuurgeraamte en, eenmaal buiten gevecht, valt het geheele systeem in elkaar. We zetten ze zóó ver naar achteren, als het terrein en de noodzaak, haar vuren te kruisen, toelaten. Ook in dit opzicht biedt het hier behandelde terrein gunstige mogelijkheden. Werkelijk *enfileerend* vuur zal hierdoor niet verkregen worden; bood zich hiertoe de gelegenheid, door b.v. een mitrailleur

in een ideaal gedekt gedeelte dicht bij de frontlijn op te stellen, dan zouden we, ter wille van de daardoor verkregen enfileering, die gelegenheid niet mogen laten voorbijgaan (de Duitse „Schweige" mitrailleurs). Echter zal zulks weinig voorkomen en zal men zich tot echarpeerende vuren moeten bepalen.

De B.C. zal dus zijn mitrailleurs grootendeels, zoo niet alle, op het tweede plan opstellen; hij geeft deze plaatsen nauwkeurig op de kaart aan. De gevechtsstellingen dezer mitrailleurs moeten goed aan het terrein worden aangepast. Ze openen hun vuur zoo laat mogelijk. De vuren, die vóór dien tijd zullen worden afgegeven tijdens de voorbereiding, zooals de vuren op groote afstanden tot steun der voorposten, zullen in beginsel worden afgegeven van uit *andere*, verschillende emplacementen, waar men, om meer succes te hebben, één of een paar sectiën tot groep(en) zal vereenigen; die sectiën zullen, na volbrachte taak, weder op hun vaste plaats in de hws. terugkeeren. Daardoor zal de vijand de grootste moeite hebben, de plaatsen van deze mitrailleurs op het tweede plan vast te stellen, wat van zoo groot belang is, omdat op *deze* mitrailleurs het geheele vuursysteem rust.

De *infanterie*opstellingen worden nu bepaald *in verband met* de opstellingen van de zware mitrailleurs; zij zijn aan deze als 't ware ondergeschikt (bij de verdediging in den aanval is het, noodgedrongen, juist andersom).

De infanteriegroepen hebben ten doel, de zware mitrailleurs te dekken en hun vuur te completeeren. Verdeeld over verschillende punten van het terrein, nestelen zij zich om zoo te zeggen in de kruisingshoeken der mitrailleurbundels. De vuren, die zij afgeven, frontvuren of nauwelijks echarpeerende, bestrijken de geringste oneffenheden van het terrein en doen het fijne werk. Het is zaak van den B.C. er voor te zorgen, dat de opstellingen der infanterie en der zware mitrailleurs ook werkelijk met elkaar in harmonie worden gebracht. De details der uitvoering hiervan laat hij over aan zijn ondercommandanten en zullen hier niet verder worden besproken. De C.Cn. plaatsen dus, volgens de gegevens van het bataljonsbevel, hun nesten en steunpunten dienovereenkomstig op het terrein. Het doel is, het vuur der zware mitrailleurs zoo dicht mogelijk vóór de infanterie te brengen. Men zal zodoende op de beste wijze den vijand tegenhouden, omdat dan infanterie- en zw. mitrs. kunnen samenwerken juist op het moment, dat de vijandelijke artillerie haar vuur verlegt. Deze noodzakelijkheid, om de bundels der zw. mitrs. om zoo te zeggen vóór de neuzen der infanterie te brengen, noodzaakt *deze* aan den anderen kant ertoe, zich zoo nauw mogelijk tusschen deze bundels te laten insluiten. Daarom moeten de infanteriegroepen zich rugsteunen naar den kant, van waar het mitrailleurvuur komt. Dit draagt er veel toe bij, om de onveilige zône òm de steunpunten te verkleinen. Bovendien moeten de verbindingen naar achteren van de steunpunten worden gemerkt, 's nachts door een ijzerdraad, of, als men tijd heeft, door een diep kielspit.

Als nu de B.C. voor al zijn zware mitrailleurs de juiste plaats op zijn schets heeft aangegeven, benevens de schootsrichtingen voor de hoofdopdrachten, dan is het deel, dat de zw. mitrs. in het aaneengesloten vuurfront vormen, gereed.

Wat zijn hoofdopdrachten? De B.C. moet n.l. in zijn bevel onderscheid maken tusschen de hoofdopdracht en de nevenopdracht(en).

Ten einde bij een algemeenen aanval het afsluitingsvuur vóór de frontlijn plotseling automatisch te ontketenen, geeft men aan elken mitrailleur een afgebakende opdracht, de hoofdopdracht. Wanneer dus de aanval elk oogenblik verwacht kan worden, is elke mitrailleur volgens de vastgelegde richtingslijn op zijn vast aangegeven doel gericht, en op het afgesproken sein barst het vuur automatisch als een geweldige mokerslag, kort maar hevig, los. Na die eerste losbarsting (volgens bepaald recept van den C. Mitr. Comp. afgegeven) zal men moeten nagaan, hoe de toestand bij den vijand zich heeft ontwikkeld. Deze kan vaak heel anders zijn, dan men zich had voorgesteld. Het ééne frontdeel zal hebben standgehouden, terwijl op een andere plaats de vijand is doorgebroken. *Hier* moet dus hulp worden geboden met alle zuren, die men elders kan ontberen. Het is daarom, dat elke mitrailleur behalve zijn hoofdopdracht, nog één of meer nevenopdrachten heeft (afsluitingsvuur op verschillende, vast aangegeven plaatsen). Wanneer deze nevenopdrachten goed zijn gecombineerd, is het mogelijk dat, door vuureconcentraties, van het oude (normale) vuurfront op een nieuw gevormd vuurfront kan worden overgesprongen ten behoeve van de bedreigde punten. Het voordeel van de plaatsing der mitrailleurs op het tweede plan springt hier weder ten volle in het oog. Het is niet gewenscht, te veel nevenopdrachten aan een mitrailleur te geven; men neemt dan te veel hooi op zijn vork en brengt de stipte uitvoering in gevaar; één of twee nevenopdrachten zijn in den regel voldoende. Een verdere bespreking van het vraagstuk der zware mitrailleurs in de verdediging zou een afzonderlijke behandeling vereischen.

Uit dit alles blijkt, dat na het eerste bevel van den B.C. nog veel werk voor den C. Mitr. Comp. te verrichten valt, nog vermeerderd door de bijzondere opdrachten, in het regimentsbevel aan het bataljon verstrekt.

Na het vraagstuk der zware mitrailleurs te hebben afgehandeld, zal de B.C. zijn aandacht wijden aan de verdere groepeerings, de verdeling in strooken, de begrenzing der comp.vakken, de taak der bat.reserve (pt. 11 Aanw. Reg.).

Het ten slotte door den B.C. uit te geven bevel kan kort zijn. Het zal kunnen bestaan uit een duidelijke schets, toegelicht met enkele regels.

Zooals reeds eerder bij het regimentsbevel werd opgemerkt, zal het bevel geleidelijk worden aangevuld, totdat ten slotte het volledige algemeen verdedigingsbevel ontstaat.

Gegevens vreemde legers. (Februari 1928).

BELGIË. XXXIII.

1. Legersterkte in 1928 (vredessterkte).

Het Belgische leger heeft in 1928 eene gemiddelde dagelijksche sterkte (begrootingssterkte) van 4.163 officieren en 61.000 onderofficieren, korporaaals en manschappen.

Tot de officieren behooren 20 luitenant-generaals, 25 generaals-majoor, 118 kolonels, 110 luitenant-kolonels, 301 majoors, 1407 kapiteins en 2182 eerste- en tweede-luitenants.

Onder de 61.000 man bevinden zich 15.895 beroepsmilitairen en gereëngageerden, en 45.105 dienstplichtigen.

Het getal 15.895 wordt als volgt berekend:

RANGEN.	Beroeps- militairen.	Gereën- gageden.
Adjutant-onderofficieren	1.854	10
Eerste-sergeanten-majoor (eerste opperwachtmeesters)	586	—
Sergeanten-majoor (opperwacht- meesters)	790	—
Eerste-sergeanten	679	—
Sergeanten-fouriers	626	—
Sergeanten (wachtmeesters) . . .	3.523	230
Korporaals-hoornblazer (-trom- petter)	250	5
Korporaals	1.460	500
Hoornblazers (trompetters) . . .	25	15
Soldaten	2.342	800
	12.135	1.560
Werklieden	2.200	
Totaal van het beroepspersoneel	14.335	
Totaal der gereëngageden . . .	1.560	
Totaal	15.895	

Het getal van 45,105 dienstplichtigen wordt verkregen door gemiddeld 40.105 man voor eerste oefening (contingent van 44.000 man, waarvan de infanterie slechts 10 maanden dient) en gemiddeld 5000 man voor herhalingsoefeningen.

Onder het getal 45.105 zijn begrepen 2.273 dienstplichtige onder-officieren en korporaaals.

2. Oorlogssterkte; tekort aan lager kader.

Bij de behandeling in het parlement van het wetsontwerp ter vaststelling van de vredessterkte van het leger, op 21 December 1927, heeft de minister van landsverdediging DE BROQUEVILLE zeer belangrijke gegevens verstrekt betreffende de beschikbare effectieven voor het oorlogsleger.

Tegenover degenen, die zich vleien, dat de dekking van de mobilisatie goed zou kunnen functionneeren ook bij toepassing van het stelsel van gewestelijke recruteering, stelde de minister in 't licht, dat uit de 3 provinciën aan België's Oostgrens de reservisten van 3 lichten, welke normaal bij mobilisatie in de sterkte van de oorlogs-eenheden worden opgenomen, slechts 12 bataljons zouden kunnen vormen, zonder artillerie, genie en aanvullingstroepen. Met deze 12 bataljons zoude de dekking van een front van 170 K.M. (Maeseck-Arlon) verkregen moeten worden.

De minister acht het noodzakelijk voor het dekkingsleger krachtige groote eenheden onder beproefde leiding te bestemmen.

Komende tot de samenstelling en den tegenwoordigen toestand van het leger verklaarde de minister, dat van de vermindering in 1926 van den eersten oefentijd der infanterie van een jaar tot 10 maanden, het onvermijdelijk gevolg is geweest, dat sindsdien van de 12 divisiën, slechts de 6 actieve divisiën voor het dekkingsleger onmiddellijk beschikbaar kunnen zijn; de 6 reserve divisiën zijn eerst na een maand gereed.

Ten einde de waarde der 6 dekkingsdivisiën zoo hoog mogelijk op te voeren, moeten de herhalingsoefeningen (6 weken) volbracht worden in de jaren dat de groot-verlofgangers („réservistes") tot die divisiën behooren en zal het meerendeel der beroepsofficieren en onder-officieren in de kadersterkte dezer divisiën worden opgenomen.

De oorlogssterkte van het Belgische leger zal kunnen worden:

- 1e. 170.000 man voor de 6 divisiën van het leger in eerste linie;
- 2e. 170.000 man voor de 6 reserve-divisiën van het leger in tweede linie.

De minister achtte echter eene oefening gedurende een maand onder goed beroepskader voor laatstbedoelde divisiën noodzakelijk; eerst daarna zullen zij den noodigen samenhang en de noodige geoefendheid verkregen hebben om het veldleger te kunnen gaan versterken.

De officiersencadreering van het gemobiliseerde leger is voldoende.

Beschikt wordt over 9.460 officieren n.m.l. 3270 beroeps-, 5.100 reserve officieren (waarvan 2410 oud-beroeps- of reserve-officieren, die die den oorlog medegemaakt hebben) en 1.090 gepensioneerde en andere officieren welke nog ter beschikking van het legerbestuur moeten blijven. Onder het getal 9.460 zijn 6.700 eerste- en tweede-luitenants.

Het tekort aan officieren bedraagt thans nog 1070, doch daartegenover staat, dat 2000 candidaat-reserve-officieren, hoofdzakelijk behorende tot de lichten 1924 en 1925 nog op hunne benoeming tot officier wachten.

De *onderofficiersencadreering* moet *zeer onvoldoende* genoemd worden; de minister van landsverdediging acht geen leger van Europa op zoo bedroevende wijze voorzien van lagere kaders als het Belgische leger.

Voor het gemobiliseerde leger zijn benodigd 29.500 onderofficieren, waaronder 18.500 sergeanten (wachtmeesters).

Thans wordt beschikt over 6.002 vrijwillige onderofficieren (waaronder 3.030 beroeps- en gereëngageerde sergeanten), 7.158 dienstplichtige onderofficieren met groot verlof (waaronder 3.663 sergeanten der lichtingen 1912 tot 1926), totaal 13.160 onderofficieren, *aldus een tekort van* $29.500 - 13.160 = 16.340$ *onderofficieren* (waarvan $18.500 - 6.693 = 11.807$ sergeanten of wachtmeesters).

Het tekort is nog bedenkelijker door de omstandigheid, dat de korpscommandanten, om hierin voorziening te brengen, een groot aantal dienstplichtigen bij hun vertrek met groot-verlof aanstelden tot sergeant of wachtmeester; een deel van het beschikbare kader kan dan ook niet geacht worden volwaardig te zijn.

3. Legercommissie.

Door den minister van landsverdediging is op 29 December 1927 eene commissie („*commission mixte*”) geïnstalleerd, waaraan is opgedragen de bestudeering van de bestaande legertoestanden en het ontwerpen van reorganisatiemaatregelen, in 't bijzonder voor wat betreft den duur van den diensttijd, het talenvraagstuk voor het leger, en de gewestelijke recrutering.

De commissie bestaat uit 25 leden; 7 generaals (onder wie de chef van den generalen staf) en 18 leden van de tweede kamer en den senaat.

De socialisten hebben beslist voorloopig geen deel te willen uitmaken van de commissie.

Op 18 Januari 1928 zal de chef van den generalen staf een volledig overzicht geven aan de commissie van den tegenwoordigen toestand van het leger.

4. Wijzigingen in de dislocatie der troepen.

In den staat aangevende de standplaatsen van staven, korpsen en depots van het Belgische leger, gevoegd als bijlage 1 bij de „Gegevens vreemde legers” van Mei 1927, zijn eenige wijzigingen gekomen door de vermindering van de Belgische troepen in het bezet gebied in Duitschland (± 1000 man).

Sedert 15 December 1927 behoort het 1 R.I.¹⁾ niet langer tot de bezettingstroepen; de dislocatie is thans: Staf en I Bat. te Verviers, II Bat. te Eupen en Malmédy, III Bat. te Luik.

Ter volledige bijwerking van den garnizoensstaat zij aangeteekend, dat van 11 R.I. (Hasselt) één Bat. permanent in het kamp te Beverloo gelegerd en dat te Luik een regiment vestingartillerie opgericht is.

¹⁾ Het bataljon van 10 R.I. dat te Eupen en Malmédy gelegerd was, is verplaatst naar Arlon.

5. Weerbelasting.

In December 1927 diende de liberale afgevaardigde BUYL een wijzigingsontwerp op de dienstplichtwet in, waarbij wordt voorgesteld den dienstdtijd te verminderen voor de dienstplichtigen met voldoende voorgeoefendheid. Voor degenen, die bewezen hebben in staat te zijn onmiddellijk na hun inlijving de functie van korporaal of sergeant te kunnen vervullen, is een dienstdtijd van 6 maanden in uitzicht gesteld.

Het wetsontwerp trekt zeer de aandacht door de aanvaarding van het beginsel van de weerbelasting.

Voorgesteld wordt de vrijgestelden van den militairen dienst en zij, die ontheffing hebben bekomen, jaarlijks aan eene verhooging van de bedrijfsbelasting te onderwerpen, bedragende voor de eerste 5 jaar 50 %, voor de volgende 5 jaar 40 %, daarna 5 jaar 30 %, 5 jaar 20 % en ten slotte 5 jaar 10 %.

In de toelichting op de weerbelasting wordt door den voorsteller verklaard: „Indien het niet mogelijk is de fysiek ongeschikten in te lijven, indien het juist is aan een weduwe haar eenigen steun te laten, indien het billijk is aan een talrijk gezin slechts enkele van diens zonen te ontnemen, zoo zijn de bepalingen er alle op gericht verlichting te brengen, de ouders der dienstplichtigen minder zwaar te treffen, doch geenszins om dezen laatsten eenig voordeel te verschaffen.

Niettemin is de praktische toepassing van een vrijstelling, dat geen dienst verricht wordt, men veelal een jaar eerder klaar is met zijn studie en dus een blijvend voordeel heeft op den ingelijfdten jaargenoot”.

Voor een jongeling met een inkomen van 10.000 francs zal de belasting $\pm$ 75 francs gedurende de eerste 5 jaar bedragen.

Door de daling van het % der belasting wordt deze voor een man van 40 à 45 jaar met een inkomen van 20.000 francs slechts 43 francs per jaar.

6. Wetsontwerp in zake de positierегeling van de reserve-officieren.

Ter voorkoming van een tekort aan reserve-officieren voor het gemobiliseerde leger heeft de regeering een wet ontworpen (ingediend bij de volksvertegenwoordiging op 13 December 1927), waarbij de rechten en verplichtingen der reserve-officieren opnieuw worden geregeld en waarbij is getracht de militaire verplichtingen minder te doen drukken op hunne particuliere belangen.

Ook scheidt het ontwerp de mogelijkheid om gebruik te kunnen maken van de bijzondere kennis van personen uit de burgermaatschappij; deze kunnen n.m.l. tot reserve-officier voor speciale diensten benoemd worden in alle officiersrangen.

De reserve-officieren kunnen naar eene door den minister van landsverdediging vast te stellen regeling in vreedstijd onder de wapenen worden geroepen: 1e gedurende den tijd, dat een of meer lichtingen

voor herhalingsoefeningen onder de wapens zijn, 2e ter deelneming aan schietoefeningen en manoeuvres.

Het oproepen bedoeld onder 2e kan periodiek naar de volgende beginselen door den minister van landsverdediging worden geregeld:

a. Voor reserve-officieren *afkomstig van de dienstplichtigen* die niet als officier werkelijken dienst hebben verricht, is de volledige duur der oefeningsperiodes hoogstens 5 maanden, te verdeelen over den geheelen tijd, dat de belanghebbenden aan de militaire verplichtingen onderworpen zijn. Practisch zal deze regeling neerkomen op 21 oefeningsdagen — te verdeelen over 1 of meer oefeningsperiodes — in elke 4 dienstjaren.

b. De reserve-officieren (*oud-beroeps-officieren*) moeten, om voor bevordering tot een hooger rang in aanmerking te kunnen komen, een oefeningsperiode van 21 dagen volbrengen.

Buiten de gevallen, onder 1e en 2e genoemd, kan aan reserve-officieren vrijwillige deelname aan oefeningsperiodes vergund worden.

De recruteering der reserve-officieren wordt bij Kon. Besluit geregeld.

De dienstplichtigen, vrijwilligers of gereëngageerden, die certificaat-houder zijn van volledige middelbare studiën van den hooger grad of daarmede gelijk gestelde studiën, kunnen verplicht worden tot de opleiding tot reserve-officier; hunne officiersbenoeming geschiedt eerst, nadat hun eerste oefeningstijd is volbracht, of de werkelijke dienst, waartoe zij ingevolge hunne dienstverbintenis gebonden zijn, voltooid is.

Ieder jaar bepaalt de minister van landsverdediging per wapen en volgens de kaderbehoeften van het leger het aantal candidaten, dat tot reserve-luitenant bevorderd kan worden. De niet bevorderde candidaten maken deel uit van het lagere aanvullingskader.

Wanneer de militaire verplichtingen voor bovenbedoelde reserve-officieren zijn afgeloopen, laten zij het departement van landsverdediging weten, of zij verlangen op de contrólelijsten als officier ingeschreven te blijven en voor hoe lang. In beginsel mogen zij officier blijven tot zij den leeftijdsgrens bereikt hebben, voorgeschreven voor beroepsofficieren van gelijken rang, vermeerderd met 3 jaar.

Ieder reserve officier aan wien toestemming wordt verleend vóór het einde zijner verplichtingen, als zoodanig ontslag te nemen, blijft tot dat einde dier verplichtingen ingeschreven als sergeant (wachmeester) bij zijn korps.

Zoolang sommige categoriën van reserve-officieren het organieke getal nog niet hebben bereikt, kan de Kroon bij wijze van overgangsmaatregel de tekorten aanvullen met reserve-officieren voor speciale diensten. Iedere categorie bestaat uit personen, die hetzelfde of een aanverwant beroep uitoefenen.

De Kroon bepaalt in verband met het belang van den dienst, die van hen bij het gemobiliseerde leger verwacht wordt, den rang, die hun verleend zal worden.